

**R. P. Sebast. Izquierdo Alcarazensis Soc. Iesv, svpremis
Inqquisitionis Senatvs Censoris, Et Olim Complvti SS.
Theologiæ Professoris. Pharvs Scientiarvm**

Izquierdo, Sebastián

Lugduni, 1659

Quæst. 3. Qua ratione intellectus humanus ea insensata obiecta concipiat,
quæ per species alienas obiectorum sensatorum intelligit.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95620](#)

Disp. II. De natura. intell. &c. Quæst. II. 59

contradictionis reflexè indicat se forsan in tali actu falli, seu possibile moraliter esse, vt in tali assensu fallatur, eo quod similes assensus frequenter solent falsi euadere. Dicitur autem formido tale iudicium, quia ex illo solet voluntas excitari ad timendum, seu formidandam falsitatem iudicij directi. Quo iure etiam apprehensio simplex dictæ falsitatis determinatio ex se ad illud, potest formido nuncupari, quia ex ea etiam prædictus timor voluntatis solet oriui. Ob eamdemque omnino rationem potest, & solet dici formido iudicium aliud, quo, quis assensu alicui parti contradictionis, de altera parte iudicat esse verissimum, seu forsan vere, id est, moraliter esse possibile, quod vera sit, que duo iudicia compatibilia sunt. Adde viuidam etiam contradictionis partis apprehensionem determinatiuum ex se ad prædictum iudicium formidinem appellare posse, quod ex eo itidem potest, aut etiam solet oriui in voluntate timor, ne talis pars sit vera.

⁶² Suspicio autem dicitur ille actus, quo si sine iudicio determinato de veritate obiecti, iudicat illud forte esse verum, seu, quod in item recedit, possibile esse moraliter, quod illud verum sit, siue illud verissimile esse siue apparentiam habere veri, eo quod, qua si apparent, frequenter solent esse vera.

⁶³ Coniectatio vero strictè sumpta suspicio quædam est, quæ iudicatur aliquid ex propositionis iudicijs, & conjecturis verisimiliter inferri, seu verisimile esse, quod talia indica cum tali quopiam connexa sint. Solet tamen etiam coniectatio vocari illatio tenuis concepta ex leibus fundamentis, que conjectura nuncupantur. Quippe omnis intellectus assensus aut tenuis, aut firmus, magisque, aut minus potest esse pro qualitate fundamentorum, que ad iudicandum mouent, aut ex terminis, aut illatiue.

⁶⁴ Ex his determinandum venit, quidnam sit scrupulus in rebus moralibus pertinentibus ad conscientiam, vbi potissimum locum haberet hæc vox. Primum enim appellatur scrupulus quævis formido ex *suprà dictis*, quæ qui determinate iudicat opus aliquod esse bonum moraliter, vel saltem non malum, aut suspicatur se falli, vel opus malum esse, aut aliquid horum apprehendens apprehensione ex se inducit ad talen suspicione timet, & anxiatur, ne vel in peccatum incidat, si opus ut faciendum concipiatur, vel iam inciderit, si opus ut concipiatur, vt factum. Vnde cum tali scrupulo iudicium rectum de honestate operis compatibile est, vt bene notarunt Vazq. 1. 2. *diss. 67. cap. 2. Thom. Sanc. in summ. lib. 1. cap. 9. n. 2. Ioan. Sanc. in select. diss. 41. n. 2.* Gran. 1. 2. *cont. 2. Tract. 1. 2. diss. 5. n. 1. & alij.* Potest tamen suspicio de malitia operis, aut eius apprehensio ad talen suspicionem ex se determinata seorsim conceptum cum timore, & anxietate animi; quo pacto etiam scrupulus appellatur. Secundò, iudicium temerè conceptum de malitia operis, quod subinde iudicium improbabile, seu imprudens est, scrupulus appellari solet, maximè, quando tenue est, & infirmum, eo quod ex fundamento leui ducit originem. Hic autem scrupulus cum recto iudicio contrario de operis honestate componi non potest, quia intellectus non potest simul iudicare de eodem obiecto sub eisdem circumstantiis concepto bonum esse, & malum moraliter. Vnde absque depositione talis scrupuli fas non est operari. Tertiò, dubium seu positivum, seu negativum circa malitiam, vel bonitatem operis temerè habitum, aut sine idoneo fundamento conceptum scrupulus iure vocatur: cum quo etiam determinatus assensus

de honestate operis componi nequit, quia nequit idem intellectus simul iudicare esse obiectum honestum, & anceps circa eius honestatem hære, aut iudicare dubium esse utrum honestum sit. Ex quibus liquet, quod modis dicatur scrupulus; quaque modis vocari possit conscientia scrupulosa. De quibus omnibus latius egimus *Tract. de conscientiâ.*

Denique opinio iudicium est probable, & prudens de altero ex extremis contradictionis compatiens secum prudentem formidinem, siue suspicitionem de opposito: aliundèque, quæ ex alterius testimonia conceptum. Iudicium enim conceptum ex testimonio alterius eius obiectum testificantis dicitur fides. Scientia vero actualis strictè sumpta dicitur iudicium evidens excludens aduersam formidinem, præfertim quando non ex terminis ipsis, sed medio discursu evidente, ex evidente antecedente concipiatur. De quibus omnibus plura *suo loco.*

Posset vterius diuidi intellectio humana sumpta vniuersè ex parte variarum proprietatum, quas potest habere, vt evidentiæ, certitudinis, obcuritatis, probabilitatis, veritatis, falsitatis &c. Verum, quia de his omnibus ex professo tractandum est *infra diss. 3. & sequentibus*: ideo divisiones humani modi satius est modo prætermittere. Quemadmodum in ijs, quas dedimus, summarie tantum, ac succinctè multa tradidimus, quod ex dicendiis *in sequentibus* luculentiora consequenter facienda sunt.

QVÆSTIO III.

Quæ ratione intellectus humanus ea insensata obiecta concipiatur, quæ per species alienas obiectorum sensatorum intelligit?

MIRVM profectò mihi est, quæcum pauci hoc punctum examinauerint, quæcumque leviter de illo egerint, qui tetigerunt; cum tamen ab exactâ huius questionis resolutione innumerabilium propemodum difficultatum tam Théologie, quæ Philosophia dependeat resolutio: ob id in eâ resoluenda impensis mihi modò incumbendum est.

Suppono vt certum iam apud omnes, quæcumque intellectus noster in præsenti statu cognoscit, per species sibi acquisitas ministerio sensuum cognoscere, prout *suprà diss. 1. q. 1.* statutum est. Cuiusmodi dumtaxat sunt species accidentium sensibilium, quæ per sensus externos haustæ ad intellectum ipsum vñque perueniunt: quæ ratione latè explicauimus ostendimusque *diss. 1. q. 2.* Quibus quidem speciebus vitetur intellectus noster, non solùm ad intelligenda obiecta sensata, vnde veluti quædam eorum semina suam trahunt originem, quorūque proinde species propriæ nuncupantur; sed etiam ad intelligenda cætera cuncta obiecta insensata, reperci quorum, cum non sint eorum propria semina, non propriæ, sed alienæ species dicuntur.

Deinde suppono, vt apud omnes etiam certum ex dictis *diss. 1. q. 3. proposit. 1.* Quæcumque intellectus noster concipit per species alienas, consequenter concipere ad instar rerum sensibilium, quarum tales species sunt propriæ; atque ita, dum quidpiam insensatum intelligit, non posse non eum tangere simul aliquid phantasma sensibile, prout experientia

experiencia manifestat, auctoritateque insuper, & ratione *loco citato* demonstratum, & statutum est.

Quibus positis, difficultas huius questionis in eo stat, ut explicetur, quid conferat ad intelligendam rem insenitatemphantasma illud sensibile, atque corporeum, quod intellectui nostro obseratur, dum illam intelligit, quodvum munus obeat; quid praestet, aut quo pacto se gerat respectu talis intellegionis? Quid denique sit in nostro intellectu cognoscere rem insenitatem ad modum talisphantasmatis, sive ad instar illius. E. g. quid sit cognoscere Angelum ad instar iuuenis, sive apparet nobis Angelum perinde, ac si esset iuuenis; quidque conductat ad cognoscendum Angelum iuuenis ille obiectius, aliudve similephantasma, quod inter cognoscendum Angelum menti nostrae obseratur!

P. Fran. Alf. in *Logica* diff. 12. sec. 4. n. 26. & seq. & diff. 12. de *Anim. sec. 6.* à n. 92. dicit, quoties concipiimus Angelum ad instar iuuenis, revera attingi in se immediate per nostram cognitionem substantiam Angeli; non tamen vtcumque; sed, vt identificatam cum iuueni, sive vt vnum cum illo, ita quidem, vt obiectum nostræ cognitionis substantia quedam sit fictitia, realiterque impossibilis, entitatue spiritualis, atque corporea simul, vt pote per identitatem ex iuueni, & Angelo coalescens. Tantumdemque subinde euenire, quoiecumque quilibet insenitatum instar cuiuslibet sensati, sive per speciem eius concipiimus. Alij vero Recentiores censem, quando concipiimus Angelum admodum iuuenis, necessario interuenire duplum cognitionem; alteram Angeli, vt est in se; alteram iuuenis, cuius specie ad cognoscendum Angelum vtritur. Pariterque euenire semper, quoties cognoscimus aliquid per speciem alienam. Cum his consentiunt alijs suppresso nomine relati à Franc. Alf. in *Logica loco citato*: quatenus dicunt, dum Angelus concipiatur ad instar iuuenis, ita cognosci substantiam Angeli affectam accidentibus iuuenis, vt sola vno talium acciunctuum cum tali substantia fingatur, non item ipsa extrema vnta. Alij denique Recentiores, quos tacito nomine refert Rub. lib. 3. de *Anim. cap. 5. quest. 5. n. 152.* assertunt: dum intellectus noster concipit Angelum ad instar iuuenis, id, quod in se immediate tangit cognitione, dumtaxat essephantasma iuuenis, Angelum autem catenus in ipsophantasmate, tanquam in substituto quodam dici cognosci, quatenus intellectus inductus ad cognoscendum Angelum, cuius speciem non habet, iuueni, cuius speciem habet, subrogat sibi loco Angeli. Quam sententiam planè tenet Recupitus lib. 1. de *Deo q. 2. n. 38.* & lib. 2. q. 3. n. 4. Pro eademque stat Torrejon in *Logica Tract. 2. de Vnuerf. q. 1.* quatenus ait, cognitionem rei per species alienas ita appellari, quia talem rem non cognoscimus propriâ aliquâ cognitione terminata ad ipsam; sed cognitione effectus eius, cuius habemus speciem.

Itaque ad triplicem omnino opinionem reduci possunt omnes philosophandi modi possibles in hac materiâ. Prima est, dum res insenitata cognoscitur ad instarphantasmatis sensibilis, vtrunque tangi per cognitionem in se immediatè; non tamen vt duo, sed vt vnum ex vtroque per identitatem coalescens. Secunda est, vtrunque tangi in se immediatè; non tamen vt vnum, sed vt duo, sicut re vera sunt; idque sive dicantur tangi vt vnta per fidem vniōnem, sive vt diuisa. Tum sive per vnam sive per duas cognitions. Tum denique sive vtrunque clare, aut expresse, sive vtrunque obs-

curè, aut confusè, sive alterum clarè, aut expresse, & alterum obscure, aut confusè, sive vice versa. Tertia denique sententia est, phantasma dumtaxat sensibile attingi per cognitionem in se immediatè; rem vero insenitatem non in se, sed in illo, tanquam in substituto. Pro secundâ autem harum sententiarum, secundum aliquem ex modis in ea contentis videntur stare Soar. lib. 4. de *Anim. cap. 4.* Petr. Hurt. diff. 1. 2. de *Anim. sec. 2.* & Ariag. diff. 4. de *Anim. sec. 1.* Tametsi quantum ad punctum controversie præsentis non adeo explicatæ loquantur.

Propositio 1.

Quicquid cognoscitur à nobis per speciem alienam 73 non in se immediatè, sed inphantasmate sensibili, cuius est propria talis species, tanquam in quodam substituto cognoscitur.

Explico primum, propositionem probaturus deinde. Pro explicatione tamen oportet duas notationes præmittere. Prima est. Bisariam posse intellectum nostrum cognoscere aliquid per speciem alienam: nempe primariò, & secundariò, iuxta divisionem cognitionis traditam *suprà diff. 1. q. 3. hypob. 3.* secunda est. Principia, quibus intellectus noster ad intelligendum quidpiam mouetur, determinatur, sive adiuvatur, multiplicia esse. Alia enim in primis sunt naturalia. Alia artificialia, seu doctrinalia. Artificialia, seu doctrinalia voco voces, & scripturas, & vniuersim, quævis huiusmodi signa, quæ mediæ significacione, quam habent ad placitum ex hominum institutione, significatarum rerum notiones ingerunt. Naturalia autem dico præter ciuilius doctrinalia cetera cuncta. Quæ deinde in intrinseca, & extrinseca dividenda vniunt. Intrinseca sunt præter vim ipsam intellectum, quam intellectus habet, tum species ei inharentes, iuxta doctrinam stabilitam *suprà diff. 1. q. 1.* Tum intellectus aliorum obiectorum, aut etiam obiecti intelligendi ad nouam talis obiecti intellectu determinantes. Tum denique actus voluntatis, quibus intellectus mouetur in ijs, vbi voluntati subdutus est. Extrinseca vero principia sunt ob ecta, quæ mediæ sive cognitione intentionaliter mouent, sive determinant intellectum proximè, vel remotè, vt aliud obiectum, aut ipsam aliter intelligat. Nec non res, quæ physice, aut per sympathiam naturali, aut alio modo proxime pariter, vel remotè ipsius intellectus species excitant, vt simus cum illo cauient intellectuonem. De quibus omnibus in sequentibus minutius plura, & specialius dicenda sunt.

His positis dico; quoties intellectus noster per aliquam huiusmodi principia determinatur; seu mouetur ad cognoscendum primariò aliquid, cuius non habet speciem propriam, ea, quam habet, promptitudine vtiendi speciebus alienis accidentiis sensibilium, quas solas habet, eisdemque in numeris propemodum modis opephantasia permiscendi, seu compendiphantasma quoddam obiectuum, atque ex naturâ sua sensibile pro nata occasione rei cognoscendæ accommodatum sibi pro ipsa re substituere, vt sibi si loco eiusdem rei ad cognoscendum de illâ quicquid notificare principia. Praestat vtrique comparatione sui intellectus, quod nos comparatione allorum solemus præstare, dum non valentes ob ipforum inexactitudinem exprimere eis propriis concepibus ea, quæ eisdem notificare satagimus, exempla aliqua parabolice vtrumque ad similia rebus intelligendis proponimus, pro

Disp.II. De natura. intell.&c. Quæst.III. 61

pro ipsius rebus subrogamus, ut in illis, tanquam in quibulam enigmatibus, easdem res vicumque inician; atque adeo alienis saltem concepiis de illis formatis intelligent. Docet hoc Sanctus Thomas, *prima parte quæstionis 84. articulo septimo in corpore*, hinc differens verbis. *Hoc quilibet in se ipso experiri potest, quod quando aliquis conatur aīquid intelligere, formati sibi aliqua phantasma per modum exemplorum, in quibus quasi insuffiat, quod intelligere studet. Et inde est etiam, quod quando aliquem volumus facere aliquid intelligere, proponimus ei exempla, ex quibus sibi phantasma formare possit ad intelligendum.*

75 Semel autem subrogato vi principiorum ab intellectu phantasmate pro re intelligendā, ita illud est intellectui loco rei, ut medio illo, seu in illo de re ipsa, est nullatenus in se immediatē tactā per cognitionem, quidlibet iudicare, atque verificare queat. Quemadmodum enim semel subrogatā aliquā imaginē materiali pro re repräsentanda per illam, adeo solet ea esse nobis loco prototypi, ut circa illā perinde, ac si esset prototypus, nos geramus multa de ipsā emuntantes, quā verē conuenient prototypo. Dicimus enim, signatā imaginē Alexandri. *Hic fuit Imperatorum potentiissimi. Maximam verā partem sibi subiecit. Tum signatā imaginē Crucis dominicae. Ecce lignum crucis, in quo salus nostra peperit, &c.* Ita ferme (nam simile non tenet in omni) se gerit intellectus noster circa phantasma illud, seu spectrū sensibile, quod sibi subrogat pro re quam apprehendere molitur, iudicans de illo, seu in illo, non tamen pro illo, sed pro re, cuius est substitutum, quicquid de ipsā iudicandum foret in ipsā, si in se per propriam speciem conceperetur; ita quidem, ut iudicium quantum ad lusionem seu accessuum seu recessuum, in quā potissimum vis iudicatiū conficit, non (in phantasma; sed in rem, pro quā illud substitutur, feratur, attingens nihilominus illud; non tamen pro illo, sed pro ipsā; re; quod est iudicare rem ipsam, non in se ipsā; sed in alieno substituto pro ipsā apprehenso. Etenim sicut in alijs materijs substitutum in ordine ad manus, ad quod pro proprietario substitutur, perinde omnino se gerit, ac si esset proprietarius, succedente manu ipso per substitutum; & quā ac si per proprietarium exerceretur. Ita in presenti phantasma, quod pro re substitutur in ordine ad intellectiōnem, perinde in ordine ad illam se gerit, ac si res ipsa esset, ita quidem, ut ipsa res non minus verē, & proprie per substitutum in substitutō cognoscatur ab intellectu nostro, quam si per se ipsam, sive in se ipsā immediatē cognosceretur.

76 Explicemus hāc per exempla: Cenit quis in corpore humano effectus aliquos vitales, qui à solo ipso corpore nasci non posunt; indeq̄e inducitur ad iudicandum ibi animam esse, cumque propriam speciem anima in suo intellectu non habeat, dum eam concipere vi talis inductionis actus molitur utendo speciebus rerum sensibilium, quas habet, phantasma quoddam sibi compingit intra illud corpus concipiente, sive apprehendit, quod sibi loco anime est, puta nebulam quamdam tenuem, aut flammam cum ipso corpore penetratam, aut quidpiam simile. De quo subinde phantasmate, ac si ipsum anima esset, non tamen pro ipso, sed pro animā, pro qua est substitutum, iudicat ille esse causam eorum ef-

Pharus Scient. Tom. I.

fectuum, quos cernit, esse quid vitale, quid spirituale, &c. quod ipsum est iudicare cuncta hāc de animā, non tamen in ipsā, sed in phantasmate substituto: sive animam, quoad hāc omnia, quā verē haber, non minus verē, & proprie ab illo cognosci per tale substitutum, quam si per se immediatē cognosceretur. Et hoc etiam est cognoscere animam, ad modum nebulæ, sive flammæ, sive aliquius alijs phantasmatis sensibilis, nec aliud esse potest, ut postea probabimus. Similiter, dum omnes, qui Romanum non vidimus, speciemque subinde propriam verbis Romanae non habemus, testimonio humano determinanar ad concipiendum, iudicandūmque Romanum esse, quandam obiectuā verbem, vnuſquisque pro modulo suo nobis compingimus, qua cum vera Roma non sit, loco Roma verē nobis est: per quod subinde phantasma Romanum deinceps vera Romae attribuimus modo explicato, quæcumque ipsi verē realiter, & proprie conuenire intelligimus. Pariter contingit, cum Angelum concipiendum ad instar iuuenis; Patrem aeternum ad modum senis; Spiritum sanctum ad modum columbae, &c.

Quæ cum ita sint, planè consequitur bifariam posse intellectum nostrum versari circa phantasma sensibile. Primo concipiendo ipsum propter ipsum, sive pro ipso, sive ex fine cognoscendi ipsum dumtaxat. Secundo concipiendo ipsum, non tamen propter ipsum, nec pro ipso, neque ex fine ipsum cognoscendi; sed propter aliud, sive pro alio, sive ex fine cognoscendi aliud. In primo casu phantasma in ratione obiecti pro nullo alio substituitur; atque adeo absolute, & simpliciter dicitur illud ab intellectu cognosci. In secundo vero casu phantasma pro alio subrogatur respectuē ad munus obiecti; quare absolute loquendo non phantasma; sed illud, cuius est substitutum, cognosci ab intellectu dicitur. Simile quid vluvenit in imagine materiali, quæ dum non subrogatur pro prototypo, sed ratione sui consideratur, ipsa est, quæ cognosci, viderive absolute dicitur; dum vero subrogatur, non tam ipsa quā prototypus in ipsā. Quod autem intellectus modò concipiāt phantasma sensibile propter ipsam; modò vero pro alio quopiam in cauſā sunt diuerſa principia, quibus ad tales cognitiones mouetur, seu determinantur. Nam si principia solūm determinant ad concipiendum illud phantasma, ipsum concipitur propter se. Si vero determinatur ad cognoscendum aliud quidpiam, hoc est, quod ratione sui cognoscitur, & in quod cognoscendum tendit intellectus intentio; quia tamen illud defectu speciei eius propria per ipsummet, sive in ipso nequit immediatē apprehendere, apprehendit qualiter potest per phantasma, sive in phantasmate substituto, prout explicatum est. Vnde cognitio tangens phantasma propter ipsum, & cognitio tangens phantasma propter aliud quidpiam imprimis differunt ex parte principiorum, vnde litam trahunt originem, quæ mēa quidem opinione suapte naturā connotant, respiciuntve respectu intrinseco (qualiter conclusio respicit praemissas tam formales, quā obiectuā, & iudicium apprehensiones præiuias, &c. De quo distinctius in sequentibus,) & consequenter ratione talis respectus intrinsecè, quod naturam discriminantur. Deinde etiam ex modo tendendi in ipsum phantasma, quod repräsentant, videntur differre; quād enim intellectus phantasma concipit propter ip-

F sum,

lum, veluti in cortice eius quiescit conatus illius. At verò quando propter rem aliam cognoscendam phantasma apprehendit, in illōque subinde non tam ipsum, quam eam rem cognoscere fatagit, veluti impensoe conatu videtur contendere medullitus illud petrare, vt rem, quam venatur, quasi latentem ibi introspicat. Quod est intellectum diuerso modo in phantasma tendere in uno, atque in altero casu; tametsi in vitroque. Solum phantasma attingat immediate, & in le.

78 Hæc dicta de intellectione primaria obiecti insensati concepta ab intellectu nostro per speciem alienam. De secundaria autem sequitur adnotandum, quando ea memorativa est, iuxta dicta diff. 1. qua. 3. hypoth. 3. nullam notam subrogationemphantasmatis pro re cognoscendā interuenire; sed virtute subrogationis primariā facta eadem rem in eodemphantasmatite iteratō cognoscī. Quin imo etiam cūm secundaria intellectio non est memorativa, frequenter solet eadem res in eodemphantasmatite ipsi iam primaria intellectione appropriato venire intelligenda. Mira enim, quam habet intellectus noster, virtute commiscendi, combinandi q̄ue ope phantasmatice species rerum sensibilium, quas habet in ordine ad concipiendā phantasmatā, affatim habet ad manus pro singulis rebus insensatis diuersa, que citra confusionem possit eis appropriare. Vnde nascitur, vt sub eodem conceputu à nobis de vnaquaque re principio formato semper deinceps illam soleamus concipere, quotiescumque quomodolibet menti occurrit, dum nouum aliquod non superuenit fundamentum, sive principium adiugens intellectum nostrum ad talem conceptum variandum, subrogato pro tali re diuerso phantasmate. Dixerim intellectum nostrum adiutum ministerio phantasmati, instar pictoris se gerere, qui ex varijs, eisdemque coloribus, quos in tabellā habet ad manū, nunc imaginem S. Petri depingit; nunc S. Pauli, & aliorum, que semel picta, & accommodata prototypis eisdem deinceps repräsentandis, & cognoscendis deserunt, nisi fortassis successu temporis aliqua contingit variatio, aut subrogationis earundem pro diuersis prototypis, aut communiationis pro alijs.

79 Porro phantasmatum, sive spectrorum sensibilium, alia immediata, alia mediata pro rebus cognoscendis substituta solent. Immediate quidē, quando substituuntur pro rebus sub alijs phantasmatibus non præcognitis: mediata verò quando pro rebus præcognitis sub alijs phantasmatibus. Vnde alia immediata, alia mediata substituta ipsarum rerum dici poterunt. Etenim sèpè supra res alioquin suis in phantasmatibus apprehensas, alia solemus velut impone phantasmata, vt quando plura inferiora ex suis conceptibus simili sub tertio quodam conceptu ipsi communī adunamus, subrogando scilicet pro illis vnu phantasma, quo conceptus univeralis conficitur, iuxta dicenda infra. Similiter, quando plures eiusdem rei formalites distincte præcceptas, atque adeo in phantasmatibus distinetis, iuxta dicenda etiā inferius sub uno phantasmate complectimur; quo paēto ex genere, & differentiā vnicum specie conceptum solemus compingere. Denique, quando per ipsarum vocum phantasmatibus antea conceptus apprehendimus: quod paſsim vnu venit, vt ego euidenter experior, & vnu quicunque par ter, si animaduertat, experietur, &c.

80 Tandem in efformandis eiusmodi phantasmatibus,

& quasi simulacris, eisque pro rebus, quæ cognoscendæ sunt, subrogandis, naturali fūa virtute intellectus noster, quam potest, seruat proportionem, seu analogiam cum rebus ipsis cognoscendis, habitā ratione principiorum, quibus ad illas cognoscendas determinatur, seu mouetur. Puta, vt cūm quis ex effectu aliquo diuinæ iustitiae eleuatus ad concipiendum Deum, illum apprehendit per speciem cuiusdam viri feueri, vultus iracundi, &c. Si tamen ad cognoscendum Deum ex aliquo effectu diuinæ misericordia excitetur, illum contrā per speciem cuiusdam aspectus lenis, hilarii, &c. concipit. Ita etiam Anglum instar pulcherrimi iuuenis, spiritu instar cuiusdam auræ lenis; animali instar cuiusdam subtilis, pellucidaque nebulæ, aut flammæ, ceteraque cuncta pariter solemus concipere. Et quoniā phantasmata sensibilia, quæ ab intellectu humano ope phantasmatice formari possunt, habentia cum vnaquaque re cognoscendā aliqualem necessitudinem, proportionem, seu analogiam, innumerā propemodum sunt: idcirco vnaquaque res multis diuersis modis concipi potest, & sèpè solet à diuersis intellectibus, aut etiam ab eodem, idque vel naturaliter, vel ex arbitrio; eo tamen melius quilibet res infensa à quoquis intellectu concipiuit in ordine ad acquirendam scientiam de illa, quo sub phantasmatice magis sibi proportionato, magisve ad simili apprehenditur. Quantum autem ad scientias humanas interficit bene ipsarum terminos apprehendere, hoc est per phantasmatum illis bene proportionata, & similia inferius disput. 25. ex hæc doctrinâ demonstrabimus. Ex quā insuper pro humanis scientiis alia sciendi digna elicemus. Hæc satis modò pro explicatione propositionis; nam per ea, quæ dicenda superfluit amplius, & amplius explicabitur. Pergo ad probacionem eius. Pro quā

Sit primum argumentum desumptum ab authoritate diuinâ, ex verbis Pauli 1. ad Corint. 13. vbi loquens de modo cognoscendi per species alienas, quæ pro praefenti statu habemus, comparato cum modo cognoscendi per species proprias, quem habebimus in futuro, ita habet. *Videmus nunc per speculum in enigmate: iunc autem facie ad faciem.* Fallor enim, nī mea sententia litterallissimum horum verborum continet sensum. Quocircā noster Iustinianus ad hæc locum. *Magnopere, inquit, consentit cum ijs, quæ Philosophi tradunt de obiecto phantasmatum ad rerum cognitionem pariendam.* Etenim videre per speculum, secundum Apostolum, aut ea, que pertinent ad Deum, aut alia quāpiam non sensata, nihil est aliud, vt S. Th. interpretatur ad eundem locum, quām illa cognoscere per creaturas aliunde cognitas; hoc est, manuductentibus ipsis media aliquā connexione, quā habent cum illis. Videre autem in enigmate, est illa eadem cognoscere in obscurâ similitudine, parabolâ, seu allegoriâ, vt ipse S. Th. Th & Ansel. ibidem, nec non August. lib. 15. de Trinit. cap. 9. & alij communiter exponunt. Quid autem magis propriè est similitudo obscura, parabola, allegoria, seu enigma, quām phantasma sensibile pro re insensibili substitutum? enigma quicquid propriissime sumptum id fācēt, quod aliud quid præ se fert ab eo, quod per ipsum significari, seu notificari contendit, quod idem apprimi in phantasmate pro re aliā cognoscendā ab intellectu nostro substituto inveniatur. Itaque Paulus duo expressit, quæ in omni iudicio humano, præsertim discursu interuenient, nempe, & quod intellectus moueat ad rem iudicandam per

Disp.II. De natura. intell.&c. Quæst.III. 63

per aliquid antea præcognitum quod est videre rem per speculum; & quod inficiat illam inphantiam subtituto, quod est videre rem in ænigmate; ob id coniunxit: *per speculum in ænigmate*; dumque subiecit. *Tunc autem facio ad faciem*, contrapponens præsenti cognitioni abstractiæ facialem, seu intuituam futuram, quā obiectum tangitur in se, amplius haud dubiè confirmavit, per abstractiuam non in se, sed in alieno ænigmate tangi, nimirū inphantiam subtituto. Quod rursus amplius adhuc confirmat sequentibus verbis, quæ subdit. *Nunc cognosco ex parte*, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Nam, vt ex dicendis à nobis tū in hāc q. tum maximè disp. 1. 3. q. 9. constabit, impossibile esset nos cognoscere ex parte, hoc est partiendo obiectu, quæ physice sunt imparibilia, nisi ea non in se ipsi, sed in specbris, seu phantasmatis substitutis cognosceremus.

2 Secundum argumentum ab humana authoritate desumo, & primum ex D. Dyonisi. cap. 1. de cœlesti Hierach. vbi doctrinam nostram exprimere videatur, dum ait. *Etenim neque possibile nobis est aliter lucere nobis diuinum radium, nisi varietate sacrorum velaminum analogice circumuelatum*. Nam, quod circumuelatum attingitur, non in se immediate, sed in velamine ipso attingatur neceſſe est: velamen autem analogicum, hoc est figuratum, seu parabolicum phantasma sensibile est apud Dyonisi pro rediuita subrogat ab intellectu nostro, vt supponit S. Th. 2. 2. q. 17. 4. art. 2. ad 4. & ex cōmuni. Soar. tom. 2. de rel. 2. de orat. ca. 14. Subdit statim Dion. *Quoniam neque est possibile nostro animo ad non materialē illam ascendere celestium Hierarchiarum imitationem, & contemplationem: nisi ea, quæ secundum ipsum est materiali manuductione viatur: visibiles quidem formas insensibilis pulchritudinis imaginationes arbitranti: sensibiles suauitatem figuræ insensibilis distributionis, & immaterialis luculentæ imaginæ materialia lumina*. Quid pro re nostrâ accōmodatius? Certè adē exp̄ressa videatur his verbis doctrina nostra, vt in eis amplius explicandi immorari non sit neceſſe. August. etiam, dum tom. 8. enarrat in Psal. 48. col. 4. dixit. *Quicquid modò intelligimus, per enigmata conspicimus*. Sententiam nostram videtur expressisse. Vide illum insuper tom. 3. lib. 15. de Trinit. cap. 9. alioſque Patres familiā profertes ad locum Pauli nuper relatum ex 1. Corinth. 13.

3 Accedat nunc Arist. Philosophorum Princeps, qui Philosophiam nostram haud dubiè tenuisse videtur, dum lib. 3. de Anim. text. 30. dixit intellectus autem anima phantasmatum sensibilia sunt. Nimirū, quia phantasma immediate terminant intellectiones, sicut sensibilia sensiones. Et mōx. Propter quā nunquam sine phantasmis intelligit anima. Puta subrogato pro re intelligendā, seu iudicanda. Quod clariss. exprimit subiungens text. 33. species igitur intellectuum in phantasmatis intelligit. species enim, sive formas, vt alij vertunt, appellat hic Philophorus, (quemadmodum lib. 2. Physicorum text. 10. & 12. & lib. 5. Metaph. cap. 4. ſaep̄que alibi) effentias rerum cognoscendarum, vt etiam S. Th. supponit postmodum referendus. Concludit denique egregie totam rem nostram Arist. text. 39. dicens. *Quoniam autem nulla res, vt videtur (id est, prout nobis appetit) est præter sensibiles magnitudines (quia videlicet cuncta in phantasmatis sensibilibus, quantisque conspicuntur) separata (sci-*

licet à magnitudine, seu quantitate) in speciebus sensibilibus intelligibilia sunt, & que abstractione dicuntur, & quacunque sensibilia habitus sunt, & passiones; & ob hoc nihil sentiens, nihil utique addiscit, neque intelligit; sed cum speculetur necesse simul phantasma aliquod speculari. Phantasma enim sicut sensibilia sunt. Praterquam quod sunt sine materia. Explicit id ipsum, ipſissimumque nostram doctrinam Aristotel. lib. de memor. & reminis. capite 1. post medium, appositissimo Mathematicorum exemplo. Nam sicut iij demonstratur quidpiam de essentiā vniuersali, indeterminatave trianguli, particulare trianguli, determinatamque figuram describunt, in quā tanquam in quodam substituto dictam essentiam vniuersalem, sive indeterminatam concipiunt. Ita intellectus rem aliquam non quantam intellecturus, seu concepturus, specterū quoddam sensibile, atque adeo quantum sibi ponit ob oculos, in quo tanquam in quodam substituto rem ipsam concepit, & intelligit. Verba Aristotelis secundum veriōneū Leoniceni apud S. Th. quæ clarior est, ita se habent. *Quoniam autem de Phantasiā dictum est prius in commentarijs de Animā (locis numeris citatis) & quod sine phantasmate intelligere non licet. Eadem enim in intelligendo consistit passio, que in describendo. Ibi enim ad nihil videntes determinata trianguli quantitate (id est, non de illa, sed de indeterminata, & vniuersali tractantes) nihilominus per terminatam illum describimus quantitatem. Ita intelligens, licet non complectetur quantum, ante oculos tamen proponit quantum, contemplatur autem non ut est quantum. Quod si natura fuerit quorum quidem, verum indeterminatorum, ante oculos certè quantum ponit terminatum: contemplatur autem, vt quantum est solum. Quid ad rem clariss. nisi forsan, quod in eodem libello cap. 2. post medium, adducto ad eamdem rem exemplo imaginis materialis, quo nos superius vti fumus, subiungit sic ipse Arist. secundum veriōneū antiquam. Aut est, vt contingit, & accedit hoc. Vt enim in tabula pictum animal, & animal est, & imago; & idem, & unum ipsum est ambo: esse tamen non idem amborum, & est confidere, & sicut animal, & sicut imaginem. Sic, & quod in nobis phantasma oportet existimare, & ipsum aliquid secundum se esse, & alterius phantasma. Secundum quidem se ipsum speculatum, & phantasma est, in quantum vero alterius ut imago, & memorabile. Mitto alia, quæ pro doctrina nostra ex Arist. adferri possent; nam per adducta satis superque apparet Philosophi mentem, & nostram in idem profus, quod ad rem attinet, consipire.*

Veniamus modò ad S. Th. per omnia in re philosophicā Aristotelicū, quē in eadem nostrā opinionē fuisse imprimis satis aperte videtur ostendere tota doctrina, quam ipse inducit 1. p. quæst. 84. art. 7. dum definit, & late probat. *Quod impossibile est intellectum secundum presentis vita statum, quo passibili corpori coniungitur, aliquid intelligere in actu, nisi conuertendo se ad phantasmatum (nimirū, vt in ipsis intelligat tanquam in substitutis, quacunque fatigat intelligere) subiungens in corpore articuli prout iam nos supra nam. 74. retulimus, vel ipsa experientia esse cunctis notissimum. Quod quando aliquis conatur*

F. 2. aliquid

aliquid intelligere, format sibi aliqua phantasmata per modum exemplorum, in quibus quasi inspiciat, quod intelligere studet. Tandemque in responsione ad 3. concludens. Quod incorporeas, quorum non sunt phantasmata, cognoscuntur a nobis per comparationem ad corpora sensibilia, quorum sunt phantasmata, &c. & ideo cum de huiusmodi aliquid intelligimus, necesse habemus conuerti ad phantasmata corporum, licet ipsorum non sunt phantasmata. Clarius adhuc videtur expressissime doctrinam nostram verbis à nobis citatis *supra* disput. 1. quæst. 3. ex libris de *Memo* & *reminisc.* lect. 2. vbi ait. Non ergo propter hoc solum indiget intellectus possibilis humanus phantasmata, ut acquirat intelligibiles species, sed etiam ut eas quodammodo in phantasmatis inspiciat. Et hoc est, quod dicitur in 3. de *Anim.* species igitur in phantasmatis intellectuum intelligit. Huius autem ratio est, quia operatio proportionatur virtuti & essentia: intellectuum autem hominis est in sensu, sicut dicitur in secundo de *Anim.* & ideo propria operatio eius est intelligere intelligibilia in phantasmatis. Eatenus autem videtur S. Th. afferere, quodammodo species intelligibiles in phantasmatis inspici, quatenus in eis intelliguntur essentia rerum per tales species representabiles, prout sensu haud dubie Arist. *loci citato*. Quemadmodum in phraſi eiusdem S. Th. eatenus species intelligibiles dicuntur a phantasmatis abstracti, quatenus conceptus rerum uniusversalium talibus speciebus respondentes a conditionibus individualibus, quales phantasmata præ se ferunt, abstractiuntur. Ut videtur est 1. p. 9. 85. art. 1. in resp. ad 1. vbi difertis verbis Doctor Angelicus ita se explicavit. Similiter dico, quod ea, quae pertinent ad rationem speciei cuiuslibet rei materialis, puta lapidis, aut hominis, aut equi, possunt considerari sine principiois individualibus, que non sunt de ratione speciei. Et hoc est abstractio universale particulari, vel speciem intelligibilem à phantasmatis, considerare scilicet naturam speciei ab ea consideratione individualium principiorum, que per phantasma representantur. Vnde, cum in quinto arguento obiectum sit sibi locum Philosophi ex lib. 3. de *Anim.* text. 33. commemoratum. Quod intellectus intelligit species in phantasmatis: non ergo eas abstractendo. Respondet. Ad 5. dicendum, quod intellectus noster & abstractus species intelligibiles a phantasmatis, in quantum considerat naturas rerum in uniusversitate, & tamen intelligit eas in phantasmatis; quia non potest intelligere ea, quorum species abstractus, nisi convertendo se ad phantasmata, ut *supræ dictum* est. Vnde rursus doctrina nostra non parum confirmatur.

85 Quam insuper ipse S. Th. aut planè sensisse, aut certè experientia ductum subodorasse mihi videtur; quoties loquens de verbo mentali nostro, illud ex parte obiecti ponit, dicens verbum mentale esse conceptum illum obiectuum ab intellectu nostro formatum, dum quidpiam intelligit, qui primò per intellectum attingit, primoque significatur per vocem, & medio quo res intellecta, & significata per eamdem intellectum intelligi, per eamdemque similiter vocem significari dicitur. Hoc namque genus verbi mentalis apud me planè est phantasma obiectuum, in quo tanquam in substituto à nobis, ut credo, intelligitur quodvis obiectum infensatum. Quod quidem iure optimo verbum mentale, obiectuum tamen, non formale vocari potest, prout *supræ* quæst. 1. fine notatum est.

Videamus vnum, aut alterum ex locis S. Th. istam doctrinam exhibentibus. Etenim in opus. 53. quod est de intellectu, & intelligibili, sub initium, postquam excluderat à ratione primò, & per se intellectu in intellectu existentis, tum rem, cuius notitia per intellectum acquiritur, tum ipsam intellectum, tum speciem intelligibilem, concludit. *Hoc est igitur primò, & per se intellectum, quod intellectus in se ipso concepit de intellectu, fine illud est definitio, fine aliqua enuntiatio (puta obiectum)* secundum quod ponuntur duas operationes intellectus, ut dicitur in 3. de *Anim.* Hoc autem sic ab intellectu conceptum dicitur verbum interius. *Hoc enim est, quod significatur per vocem.* Non enim vox exterior significat ipsum intellectum, aut formam ipsum intelligibilem, aut ipsum intelligere; sed conceptum intellectus, quo mediante significat rem. Magis ad rem nostram videtur loqui S. Th. lib. 1. contra Gent. cap. 53. vbi agens de verbo nostro interno obiectu, quod intentionem intellectum appellat, dicit, nisi intellectus noster huiusmodi intentionem formaret, fore vtique, ut nequam posset aliquid intelligere abstractum à conditionibus materialibus, sive individualibus, fine quibus non est re ipsa. Quod nostra doctrina applicatum verissimum est. Nam intellectus nisi medijs phantasmatis substitutis minimè valeret abstractere unam formalitatem ab aliâ, cum quâ realiter est idem; ut ex dicendis apparebit. Deinde ait. *Per hoc enim, quod species intelligibilis, quae est forma intellectus, & intelligendi principium, est similitudo rei exterioris,* sequitur, *quod intellectus intentionem formet illi rei similem: quia quale est unumquodque, talia operatur.* Et ex hoc, quod intentione intellectu est simili alieni rei; sequitur, *quod intellectus formando huiusmodi intentionem rem illam intelligat.* Quæ quidem verba planè videntur præ se ferre rationem à priori, quam iam exhibeo, propositionis datae. Sit igitur

Tertium argumentum à ratione naturali defustum pro doctrinâ dictâ propositionis. Omnes omnino intellectus humanæ obiectorum infensatorum in intellectu generantur virtute specierum sensitorum, quæ intrantes per sensus externos ad intellectum ipsum perueniunt, prout *supræ* disput. 1. quæst. 2. explicatum est. Siquidem intellectus humanus nullas alias species habet ad intelligenda cuncta, quæ intelligit, præterquam eas, quas ab accidentibus sensibilibus per sensus hauit, ut tanquam dogma certum iam apud omnes statuimus disp. 1. quæst. 1. sed per species accidentium sensibilium, sive virtute earum nullum aliud obiectum, præter accidentia ipsa, quorum species propriæ sunt, potest per se, seu in se ipso immediatè representari. Igitur nulla intellectio humana representat aliquid aliud per se immediatè, præterquam speciem illud, seu phantasma sensibile, à cuius speciebus ea nascitur, eatenacque subinde alterius obiecti infensati intellectio est, quatenus intellectus non pro phantasma; sed pro infensato obiecto intelligendo concepit illam, subrogando scilicet sibi phantasma pro obiecto infensato, atque ita intelligendo ipsum infensatum obiectum, non in ipsomet, sed in phantasma substituto, prout satis *supræ* explicatum est.

Quod autem virtute specierum propriarium accidentium sensibilium, quas solas intellectus accipit, nullum aliud obiectum, præterquam accidentia ipsa, sit immediate

Disp.II. De natura. intell.&c. Quæst.III. 65

immediatè per se, & in se repræsentabile, videtur manifestum. Primo, quia tales species talium dumtaxat accidentium sunt propriæ species, propriaque semina, vt apud omnes est in confesso: nihil autem per se, & in se immediate aliter, quām perspeciem sui propriam repræsentari valet, vt etiam est notum: quia sola species vniuersiusque obiecti propria vim habet repræsentandi ipsum, sicuti est in se ut omnes fatentur. Secundò, quia incredibile est paucorum accidentium materialium, atque sensibilium species virtutem habere ad repræsentanda in se immediate cuncta intelligibilia tam spiritualia, quam materialia, qualia medijs illis aliquo modo valet intellectus noster concipere. Tertio, quia si calem virutem huiusmodi species haberent, species propriæ essent subinde cunctorum intelligibilium; tametsi ab illis non nascantur. Quo fieret contra consensum omnium, vt nihil à nobis per speciem alienam, sed cuncta per species proprias cognoscerentur. Species quippe non eius dumtaxat obiecti dicitur propria, à quo producitur, sed eius etiam, quod per ipsam, vt est in se repræsentatar, vt patet in species infinitus Angelicis, qua propria species suorum obiectorum dicuntur, tametsi ab illis non nascantur. Quartò, quia species sensibilium, quas bruta capiunt per sensus, eiudem citrè dubium natura, atque quas nos capimus, sunt. Sed illi e citra dubium etiam solum sunt repræsentatiæ immediate ipsorum sensibilium, quia sola hæc bruta cognoscunt. Igitur tantum de nostris dicendum est. Quinto, quia si species sensibilium etiam cunctorum insensibilium per se repræsentatiæ essent, vt nequeunt semel excitatae non repræsentare ipsa sensibilia, prout experientia monstrat; ita nec possent pariter non repræsentare nobis insensibilia cuncta. Quo fieret, vt fine discursu passim intelligibiliæ cuncta conciperemus, quod est manifestum absurdum. Nec dici potest egere eas determinatione intellectus, aliorumve principiorum, quibus ille determinatur, vt hæc potius; quam alia obiecta representant: inde enim fieret, vt dum intellectus determinatur ad sola intelligenda obiecta insensata, prout determinatur plerumque, sola ipsa obiecta insensata repræsentarent species; atque adeo plerumque, aut ferè semper absque vñâ conuersione ad phantasmatæ sensibilia, absque vñâ apprehensione ipsorum intelligeremus. Quod & evidenti experientia, & omnium consensui refragatur. Tum absurdum est assercere species impressæ egere determinatione intellectus, vt hoc potius repræsentent obiectum, quam aliud, cum ipsa contraria ad hoc potissimum munus instituta sint à natura, vt intellectus alias ad cuncta intelligenda indifferenter determinent. Sexto, quia si species sensibilium valerent determinatae vñcumque obiecta insensibilia in se immediate repræsentare, quoties ad aliquid insensibile concipiendum determinatur intellectus conceptum obiectuum illius proprium semper sibi efformaret: haberet enim in intellectu obiectuæ obiectum insensibile idem omnino esse, quod re ipsa haberet in se; atque adeo non aliter, sed sicut in se est, appareret: quo fieret, vt semper illud eodem modo conciperetur, quantumvis per species diuersas; quin imo omnes homines eiusdem obiecti insensibilis eundem cōceptum obiectuum semper haberent; neque eandem rem diuersis modis per dissimilèque conceptus possent concipere: siquidem eadem res sibi ipsi dissimilis non est. Quod manifesta experientia aduersatur; aliaque subinvent absurdula post adiungenda. Septimò deni-

que, quia nullum est fundamentum idoneum ad tribuendam speciebus accidentium sensibilium virtutem repræsentandi cuncta per se immediatè, vt ex dictis, & ex dicendis conspicuum fiet. Igitur illis talis virtus nequam est attribuenda. Quod cùm ita sit, consequtur plane, per nullam nostram intellectuæ nem virtute talium specierum ab intellectu nostro conceptam, quales omnes sunt, repræsentari nobis aliquid insensatum immediate per se, & in se, idque siue identificatæ cum phantasmate sensato, siue distinctum ab ipso quāvis ratione, iuxta quamlibet sententiam contrariam excogitabilem. Atque ita solum reliqui iuxta nostram, vt quilibet insensatum, non per se, aut in se, sed per phantasma, aut in phantasmate ipso, tanquam in quodam substituto repræsentetur, vt supra declaratum est.

Sed dicet fortassis aliquis cum Petr. Hurt. diff. 12. § 8
de Anim. sec. 2. n. 19. intellectiones obiectorum insensibilium per species sensibilium immediate non fieri; atque adeo tales species talium obiectorum per se repræsentatiæ non esse. Intellectu enim solum determinari immediate per speciem obiecti sensibilis ad ipsum obiectu sensibile intelligendum. Deinde verò ex huius intellectione determinari per discursum ad intelligendum insensibile. Ita quidem, vt intellectio primaria obiecti insensibilis ab intellectione præiā sensibilis, non item ab aliquā specie impressa procedat effectu. Ex illa tamen semel habitu pro vñterioribus eiudem obiecti insensibilis intellectiōibus species iam in memoriam relinquatur impressa; qua talis obiecti propria erit; id est deseruens ad ipsum vñcē intelligendum per se, & immediate, tametsi non quidditatue, aut intuitiue, sed obscurè, siue confusa.

Ceterum contra hunc dicendi modum eodem 83
robore, eadēque vi recurrunt argumentum factum. Tum quia necunde potest intellectio obiecti sensibilis habere maiorem virtutem, quam species eiudem ad producendam intellectiōem propriam, & immediatam obiecti insensibilis. Siquidem ab specie venit oriunda tota virtus repræsentatiæ obiecti, quam cognitio habet. Ob idque nulla cognitio relinquit ex se speciem impressam aliis repræsentatiuum obiecti ab eo, cuius cognitio est, vt constat. Tum quia ex ista doctrina eadem commorata absurdula manifestius adhuc sequuntur. Nimirum quilibet intellectiōem cuiusvis obiecti sensibilis vim repræsentatiuum habere omnium omnino entium à nobis intelligibilium; idque per repræsentationem eorum propriam, & immediatam. Eaque subinde cuncta à nobis non per alienas, sed per proprias cognosci species. Atque adeo nos omnes, & singulos proprium semper, cumdēque conceptum obiectuum formare vniuersiusque obiecti insensibilis. Et consequenter semel comparatis speciebus proprijs obiectorum insensibilium absque vñâ prorsus conuersione ad phantasmatæ sensibilia posse nos illa intelligere, per otiumque circa illa ratiocinari. Quæ omnia, & omnium communis consensui, & experientiae exploratissima manifeste aduersantur. Quibus addi primò, quod intellectus noster ne circa sensibilia quidem obiecta, à quibus accipit species, potest aliquid iudicare absque vñl alienarum specierum, & subrogatione phantasmatum, vt ex dicendis apparebit. Sine indicio autem sensibilium non stat discursus ex illis ad concipienda insensibilia. Secundò, quod sine iuuamine speciei impressæ non potest intellectus noster quidpiam

primo apprehendere unde cumque determinatus, ut communis Philosophorum existimatio fert. Cognitio autem obiecti sensibilis solius obiecti, cuius cognitio est, ut dicbam, valet speciem intellectui imprimere: nam id omnium cognitionum est proprium munus; non item obiecti insensibilis, cuius nec semen est, nec foetus vila ratione. Mitto alia, nam per dicenda amplius, & amplius dicta doctrina manebit confutata.

⁹⁰ Quartum argumentum pro nostrâ propositione deflumitur ex experientia. Nemo enim est, qui non experiat satis aperte si animaduertat, dum rem aliquam intenstatam intelligit, ita sibi aliquod spectrum sensibile, corporeumque representari, ut nihil aliud prater illud ipsum menti obuersetur: quin potius illud adeo esse sibi pro re, ad quam intelligentiam tendit, ut ipsummet perciret alpiciat, ac si res ipsa esset: si autem prater spectrum, seu phantasma sensibile, ad instar cuius rem intenstatâ dicimus intelligere, res insuper ipsa in se immediate intellectione tangeretur, tum quidem non solum spectrum sensibile; sed aliquid amplius per se immediate opponeretur nobis ex parte obiecti, idque experientia nosceremus: quandoquidem per illam, quosuscumque aliquid mente concipimus, satis superque innotescit nobis nos illud confpicere. Quod quidem evidenter sit, cum aliquid alias sensibile, à nobis tamen insensatum cognoscimus, e. g. Vrbem Romanam, Pontificem, Turcam, Regnum Sinarum, & alia huiusmodi. Tunc enim loco Romae, urbem quandam nobis imaginatione compingimus talis, aut talis magnitudinis, situs, figuræ, dispositionis, qualis re ipsa vera Roma non est. Loco Pontificis, aut Turce Phantasma quoddam hominis visuramus certi cuiusdam aspectus, habitus, quantitatibus, positionis, coloris, qualis re verâ nec Pontifex, nec Turca est. Loco autem Regni Sinarum regionem etiam quandam nobis formamus taliter extensam, taliterque habitatoribus, viribus, oppidis, fluminibus, vallibus, montibusque distinctoriam, qualiter non se habet haud dubie, sed longe aliter regnum ipsum. Si enim in ijs, & similibus casibus prater phantasma illud, quod vnuquisque pro genij captus, circumstantiarum, ac principiorum determinantium diuersitate diuersimode sibi efformat ad rem aliquam sensibilem cognoscendam, res insuper ipsa in se immediate per cognitionem tangatur, id quidem citra dubium sub experientiam caderet. Cum ergo manifestè non cadat, quia ne inno experitur, dum circa Romanam, Pontificem, Turcam, Regnum Sinarum, aliaque huiusmodi sensibilia à se non sensata suâ intellectione versatur, quidpiam aliud à se apprehendi, aut sibi ex parte obiecti obuersari praterphantasma à se efformata ad talia obiecta intelligenda, qua ab ipsis obiectis re ipsa distincta, saepeque valde diuersa sunt, ut etiam experientia demonstrat, cum oculis postea cernimus id, quod longe alter, quam est, antecepemus. Tenendum procul dubio est, quotiescumque obiecta insensata ad instar sensatorumphantasmatum intelligimus, solaphantasmata ipsa per se, in se immediate per intellectuionem attingi, obiecta autem insensata non in se, sed in ipsiusmetphantasmatis, tanquam in substituti intelligi.

⁹¹ Quintum argumentum ex communis omnium conlenfi, atque existimatione, seu tacita persuasione accipio. Omnes namque fatentur, passimque predicant quidquid à nobis insensatum cognoscitur, id quidem per speciem alienam, & alter,

quam est in se, ad instarque obiecti sensati, sive ad modum eius cognosci. Quæ tamen vera esse non possent, si res in enata aliter, quam in spectro sensato, tanquam in quadam substituto, prout nos censemus, cognoscetur. Si enim illa in se immediate aliquo modo attingeretur per cognitionem, impressis iam non per speciem alienam dicenda esset cognosci, sed per propriam, tamecum non ab ipsa, sed ab obiecto sensato oriundam, ut superius pondrabam. Deinde non aliter, quam est in se, sed sicuti est in se, appareret: si quidem non per substitutum à se diuersum, sed per se ipsam appareret: atque ita illud ipsum esse, quod in se habet, haberet in mente cognoscens: quod est esse illam in mente cognoscens idem ipsum quod est in se; atque adeo non alter, quam est in se; sed sicuti est in se, cognosci. Non ita iuxta doctrinam nostram evenerit, nam eo ipso, quod res insensata non in se ipsa, sed inphantasmate substituto cognoscitur, nequit non esse in mente eam cognoscens aliud ab eo, quod est in se, aliterque subinde, quam est in se, cum omni proprietate cognosci. Præterea, nisi ita cognoscetur, dici non posset ad instar, seu ad modum obiecti sensati cognosci. Quoniam cognoscitum ad instar alterius, aliud esse non potest, quam vel cognoscitum per aliud, tanquam per substitutum; vel cognoscitum per comparationem cum alio, tanquam cum exemplari. Hoc autem secundo modo, palam est, rem intenstatam non cognosci ad instar sensata, quandoquidem, ut experientia monstrat, non appetit nobis distincta ab illa, prout ad talem comparationem requiritur; nec talem intellectio nostra facit comparationem. Igitur priori modo dumtaxat res insensata ad instar, seu admodum sensata potest dici cognosci.

Sextum argumentum multi quidem irefragabile est si obiecta insensata in se immediate per intellectum nostrum attingerentur, nullatenus possemus illa praescindere obiectiuem, cognoscendo unam formalitatem, ignotâ alia realiter indistincta ab illâ: quia inde fieret, ut idem ipsum cognoscetur simul, & non cognoscetur nobis, quæ est manifesta contradictionis, ut bene viderunt Recentiores, qui ob hoc argumentum communiter præciosiones abnegant obiectiuas. Sed est certissimum praescindere nos obiectiuem aliquo modo obiecta insensata, ita ut una formalitate cognitâ, altera eiusdem obiecti realis penitus ignoretur, ut contra coldem Recentiores inferius disp. 13. q. 9. manifeste monstrabo. Idque appositissime, & absque vila repugnantia compositum, si dicamus nos insensata obiecta non in se ipsis intelligere; sed in spectris seu phantomatisbus substitutis, ut ex dicendiis q. citatâ, atque etiam in praesenti constabit. Igitur ita nos intelligere procul dubio dicendum est. Quod insuper confirmatur primo: quia nisi ita intelligeremus, nequaquam possemus per rationem obiecta in se indistincta distinguere, quia, quæ in se sunt vna, si in se ipsis cognoscerentur, non possent non esse etiam vnu obiectiuem in mente: quia non possent non esse in mente idem ipsum, quod sunt in se; ac proinde nequaquam possent plura apparere, seu esse plura in mente, prout ad distinctionem rationis necessarium est. Confirmatur secundum: quia nisi modo dicto intelligeremus, conceptus vniuersales, neutiquam constare possent, quia, que plura sunt, necessariò apparerent plura, quo profici cefaret omnis vniuersalitas; essent quippe in mente concipientis idem ipsum, quod sunt in se, in se autem sunt plura, ut ponimus. Tum conceptus vniuersales

Disp.II. De natura. intell.&c. Quæst.III. 67

uerfals præteritum genericos ab inferioribus non possemus abstrahere, quia fundamentum abstractionis, seu adiunctionis vniuersalis vnicè est similitudo inferiorum. Constat autem inferiora species diuersa in se ipsis dissimilia esse; sunt tamen in mente nostrâ similia, quod conceptum genericum ratione spectrorum similium, per qua concepiuntur. De quibus omnibus plura suis locis. Denique confirmatur tertio, quia nisi per substituta aliena intelligeremus, plurima alia huiuscmodi sequentur absurdâ contra connaturalem notissimumque operandi modum, quem noster intellectus habet, prout in decursu huius operis planè ostendemus. Symmetria quippe totius doctrina in eo tradenda aperte ostenderet bene animaduertenti, quâm vera solutio sit, quam modo suadere conamur.

⁹³ Optimum argumentum. Nisi per substituta aliena cognosceremus, neutiquam possemus habere apprehensionem simplicem de obiecto vago, sive indeterminato; vt reuerâ passim habemus. sc. quoties sub his particulis *aliqui*, *quidam*, *nullulus*, & similes conceptum nostrum obiectuum significamus, saepque alias, vt constabit ex inferioris dicendi. Quoniam obiectum vagum, indeterminatumve in le ipso nihil est aliud, quam hoc, vel illud, vel aliud, &c. sub disiunctione: repugnat autem, vt per apprehensionem simplicem tangatur ab intellectu nostro in se ipso obiectum hoc, vel illud, vel aliud, sub disiunctione, nullo eorum ratio determinate, vt bene aduertit Ariaga, & ex terminis est notissimum: quia sicut manifeste repugnat existere in se rem hanc, vel illam, vel aliam, & nullam earum existere determinata, ita repugnat manifeste representari in se per cognitionem hanc, vel illam, vel aliam, & nullam earum representari determinata. Quin etiam nisi per substituta aliena cognosceremus, ne iudicia quidem vaga, seu disiunctiva formaliter possemus concipere, sicut etiam extra omne dubium passim concepiimus; quia, vt ego sumissim teneo, æquè repugnat attingi vnum, vel alterum, & neutrū determinatè per iudicium, atque attingi vnum, vel alterum, & neutrū determinatè per simplicem apprehensionem. Vtrumque autem penitus repugnare, si obiecta in se immediatè attingantur, seu per apprehensionem simplicem, seu per iudicium ex dicendi *disp. 10.* constabit. Quocirca ibi etiam ostendam eos, qui per species proprias cognoscunt, nullam omnino intellectiōnem formaliter disiunctiam habere posse, tametq; æquivalenter disiunctiam possint habere: quale est iudicium cōditionatum de vtrouis extremorum disiunctiū sub conditione negationis alterius. De quo ibi multa. At nos per species alienas modo prædicto cognoscentes, nil vetat intellectiones formaliter disiunctias habere, quales circa omne dubium passim habemus, tangentes videlicet absolute in phantasmate substituto determinato obiectum disiunctum, seu vagum nequamquam in se ipso tangibile, hoc est tangentes in tali phantasmate vnum, vel alterum ex extremis obiecti disiuncti, qui vnum eorum tangatur determinatè, qualiter illa in se ipsis neutiquam tangibilia sunt. Quemadmodum enim, quæ in se sunt plura, vnum apparere possunt in substituto; secus in se. Itaque in se sunt determinata, disiuncta, seu disiunctiæ, vel vagè possunt in substituto apparere; secus in se, vt amplius explicabitur *paulo inferiori.*

⁹⁴ Octauum argumentum præcedenti simile sit. Quia nisi per substituta aliena intelligeremus, nequamquam possemus concipere, vt citra omne du-

bium saepè concipimus eas chymeras impossibilēs; quæ ex rebus inter se distinctis per identitatem fieri, aut ex conceptibus identificatis per fictam distinctionem compingi solent; aliasque huiusce generis; eo quod, quæ in se sunt aut identificata, aut distincta, aut æqualia, aut similia &c. cognita in se aliter ac sunt apparere nequeunt, vt pluribus est comprobandum *infra disp. 11. & 12.* Qualiter apparet postul cognita in substitutis alienis, vt cognoscuntur à nobis, aut possunt cognosci. Similiter, quia negationes rerum adeo sunt mere nihil, vt à cognoscientibus intuitu nullatenus positivè sint cognoscibilēs, vt *infra disp. 9.* monstrabimus: ne à nobis quidem positivè cognosci possent, vt saepissim cognoscuntur, nisi per substituta aliena cognosceremus. Vniuersaliter enim ex hoc, quem habemus intelligendi, modo nascitur, vt multa obiecta alijs in se nullomodo cognoscibilia, à nobis in substitutis alienis cognoscibilia sint; vt ex dicendis *locis citatis* satis, superque notum fiet.

Nonum argumentum potest desummi ex mirâ, ⁹⁵ quam habet Phantasia nostra promptitudine componendi phantasma, caque infinitis prope modis variandi: eo enim sine videtur illi hæc virtus collata, vt in illis efformandis intellectui subseruat, quo ipse abundè habeat ad manus spectra diuersa pro tam diuersis rebus, rerumque formalitatibus obiectuīs, quas passim concipit, subroganda. Oportuit enim ne alia cum alijs confunderet, tam diuersimode illa posse concipere. Cum tamen Phantasia ratione sui ad nihil tanta phantasmata, spectrorum varietate videatur indigere. Accedit, quod nisi intellectui in phantasmatis ope Phantasia formatis, tanquam in substitutis cuncta cognosceret, necunde tam arco necessitudinis vinculo in ordine ad operandum neceretur eum illa, vt ne esset; sicuti *supra disp. 1. q. 3.* monstratum est.

Decimum argumentum inde desumitur, quod appetitus sensitus sensibiliter afficitur sappè sappiū ad obiecta insensata, imo ad spiritualia, & diuina, que meditatur intellectus, cum tamen ille per sola phantasmata sensibilia possit ad suos affectus moueri. Quod non leue præberet indicium, huiusmodi sensibilia phantasmata loco obiectorum insensatorum, spiritualiumque etiam, & diuinorum toti nostra anima esse etiam comparatione intellectus, qui dum pro dictis obiectis talia phantasmata substituit, quodammodo partem sensituum trahit secum, vt eadem, quæ ipse, obiecta suo modo capiat, & gustet.

Vndecimum argumentum præbet id, quod intellectus noster habet ingenium cuncta facilius percipiendi per exempla proposta, tanquam per quædam substituta rerum percipiendarum. Ob id enim Christus Dominus, Prophetæ, & Apostoli per parabolæ, vt in plurimum, perque ænigmata loquebantur. Ob id penè omnes euentus, qui in veteri testamento narrantur figure, ac veluti ænigmata extiterunt eueniendorum post Christi aduentum tempore legis gratia. Ob id in re oratoriâ potissimum ad persuadendum argumentum est, quod à simili, seu ab exemplo capiatur. Ob id analogia rerum tam grata nobis, vt ferme in illâ consitiat totum momentum eorum, quæ, quâuis ratione intellectui nostro arident in poëmatibus, in panegyrīcis, in facetijs, ac dēmum in vniuerso humano sermone, vt reflectenti ad cuncta perpicuum fiet. Vniuersa quippe metaphora in rerum analogiâ nititur, in subrogandâque re vnâ pro aliâ adsimili consistit. Quæ omnia claro indicio sunt connatura-

lissimum esse nostro intellectui, cuncta, qua intel-
ligit, per substituta aliena intelligere.

98 Quæ quidem intellectus nostri naturā in vī-
etiam adorationis imaginū cerni videtur: semel
enim aliquā imagine pro prototypo subrogata; ita
in illa tanquam in substituta solemus adorare pro-
totypum, vt tota nostra attentio, & affectio per se
immediate in solam imaginem, ac si ipsa esset pro-
totypus referatur; tamētē non pro ipsa, sed pro
prototypo, cuius loco ea nobis est, vt experientia
manifestat, & nos suo loco monstrabimus. Qui
quidem ipfissimum est modus, quem intellectus no-
strer ferunt in cognoscendo per substituta.

99 Duodecimū argumentum sit. Quoniam substanzias
materiales per ipsarum sensibilias accidentia,
tanquam per substituta cognoscimus, vt satis, su-
perque experientia videtur demonstrare. Quis enim
vñquam expertus est, dum tractat de lignis, de la-
pidibus, de metallis, de monetis, &c. se quidquam
aliud per se immediate mente conceperet sensi-
bilia accidentia harum rerum, colorē, magni-
tudinem, figuram, numerum, &c. Huiusmodi igitur
accidentia communiter loco integrarum rerum
esse videntur. Si quando autem ex industria aliud
aliud sub talibus accidentibus latens conanur in-
trospicere, aliud aliud accidens pro illo solemus,
subrogare; vt etiam constabit experientia benē
animaduerenti.

100 Decimum tertium argumentum inde accipi pos-
tis; quod intellectio nostra ex vnā parte supra se
ipsum perfecte reflexua non est, etsi imperfectā
quādam, & experimentalis notitia se le insinuet in-
telligenti iuxta doctrinam traditam *suprà disp. 1. q. 2. hyporh. 2.8.* Ex alia verò parte certum est eam sub
conceptu vniuersalissimo intellectiōis perfecto
quodam modo, valdeque ab experimentali diuerso
se se intelligere. Quæ duo cohærente non possent,
nisi per substitutum alienum conceptum illum vni-
versalem intellectiōis formarentur.

101 Decimum quartum argumentum præbent nobis
Animæ separatae. Quæ vt fert communis Theologorum
sententia apud Salas 1. 2. Tract. 2. disp. 6.
sec. 8. speciebus sensibilium rerum in hac vitâ ac-
quisitis vtuntur ad cognoscendas etiam res insen-
sibiles, spiritualesque alterius vitæ; atque ita illas in
phantasmatis sensibilibus experientia monstrante
intelligunt, vt bene animaduerint Lugo tom. de
Incar. disp. 20. sett. 2. n. 4. & disp. 21. sett. 1. n. 7.
siquidem quæcumque ad corpus redierunt, narrant
se vidisse flumina, flores, prata, gemmas, aurum,
ignem, iuuenes pulcherrimos, & alia huiusmodi, ad
quorum instar conceperunt, quæ ipsi in alia vitâ
monstrant sunt; cùm tamen ea in eo statu intellectus
solus sine consilio Phantasie corporeæ concepe-
rit. Quod argumento claro est eiūmodi sensibilia
phantasmata non solius Phantasie, à quâ suam du-
cunt originem, sed intellectus etiam nostri in statu
quoque præsentis esse obiecta immediata; in quibus
ipse cetera quæque obiecta insensata, vt in substitu-
tis intelligit, prout explicimus. Hæc satis pro
primâ propositione datâ. Nam ex ijs, que restant
dicenda, amplius, & amplius confirmabitur.

Propositio 2.

102 Intellectus noster pro hoc statu sine vī speciei
aliena, atque adeo sine phantasmate substituto ni-
hil omnino iudicare valet. Ad iudicandum autem
quæcumque iudicat, prouindeque ad substituendum
pro illis phantasmata sensibilia, in quibus iudicat,

tum à vi iudicatiā, quam habet, tum etiam ab
alijs principijs mouetur, sive determinatur.

Pro plenā huius propositionis intelligentiā sup-
pono primò ex dicendis ex professo q. seq. intellectum
nostrum pro hoc statu nihil omnino iudicare
posse ablique duobus saltem conceptibus obiectiis;
alterum, quod significetur per verbum, atque adeo
cum tempore, quo circa actus appellatur, quia ad
instar exerciti actualis concepit alterius concep-
tus, qui verbi supposito, vt vocant Grammatici cor-
respondet, quod iubilatum dicitur talis actus; præ-
ter quos tertius etiam conceptus datur, plerunque
circa que dictus actus, vt circa terminum aliquā
ratione versatur; vt cum dicimus *Petrus legi scri-
pta, &c.* id autem, in quod tanquam in proprium
obiectum tendit iudicium, prædictus actus est, sub-
iectum vero, & terminus talis actus per simplices
apprehensiones necessario comitantes ipsum iudicium
concipiuntur. De quibus omnibus plura in di-
cta questione.

Suppono secundò intellectum humanum nequa- 103
quam posse in rerum notitiam induci primariò, &
vincere per principia artificialia, seu doctrinalia ab-
lique prævio, atque etiam comitante principiorum
naturalium iuuamine; quia cum principia artificialia,
seu doctrinalia sint quedam ligna ad placitum,
vt notabamus suprà, vt noster intellectus per illa
ad intelligentiū induci possit, imprimis necessaria-
num est, quod conceptum significatorum per ipsa
prænotionem aliquam habecamus. Deinde etiam vt
ipm̄et medijs sensationibus exteris, atque etiam
internis, quæ naturalia quædam principia sunt, ap-
prehendamus.

Suppono tertiod naturalium intelligendi princi- 104
piorum prima, & fontalia, à quibus omnis huma-
na intellectio suam trahit originem sensationes exte-
rnas, internasque esse obiectorum, quæ sensus
capiunt, procreat medijs speciebus oriundis ab
eisdem obiectis. Ob id enim ait Arist. lib. 3. de
Anim. text. 39. *Qui non sentit aliquid, nihil vige-
addiscit, neque intelligit.* Ob idque etiam intellectus
noster pro hoc statu cuncta, qua intelligit, per
species proprias dictorum obiectorum sensibilium
intelligit, vt *disp. 1. q. 1.* s̄p̄eque alias in superio-
bus statutis est.

Ex his fit primò, primaria intellectus nostri in-
dicia, vt plurimum circa obiecta sensibilia, que per
sensus intrant versari. Statim enim atque ministe-
rio sensuum in illa incidimus, connaturaliter sole-
mus de illis iudicare saltem, quod sunt antequam
progrediamur viterius ad quidpiam aliud intensu-
tum ex illis iudicandum. Crediderim tamen fieri
posse nonnunquam, vt ex apprehensione tantum
simplici obiecti sensati, & connexionis eius cum
intensato determinetur intellectus ad appre-
hendendum quoque insensatum per vīm speciei aliena-
e; de coequo sic apprehenso nullo præiente iudic-
cio de obiecto sensato, primario iudicet aliud
quod quid est, tamētē nequeat, quod an est iux-
ta dicenda post modum de hisce duobus modis iu-
dicandi de obiectis apprehensis.

Secundò fit, semel apprehenso ab intellectu ob- 105
iecto sensato virtute speciei deriuatæ ad illum ex
sensatione externa huius, eadem principia, quæ de-
terminant ad aliud iudicandum de tali obiecto, at-
tribuendo scilicet ei per iudicium aliquem actum
significabilem per verbum, determinare quoque
ad vtendum specie aliena pro conceptione talis
actus; atque adeo ad substituendum phantasma pro
fundamento eius (neque enim per speciem pro-
priam

Disp.II. De natura. intell.&c. Quæst.III. 69

priam concipitur à nobis quidpiam per modum actus significabilis per verbum, siquidem à parte rei nihil est tale à nobis sensibile, quod possit talem speciem immittere, vt notum est.) E.g. cùm video lucem, principia, quæ me determinant ad iudicandum illam existere, determinant pariter ad concipiendam ipsius existentiam per modum actus, atque adeo per speciem alienam, & in phantasmati sensibili conceptu actus accommodato, subrogato que vel pro ipsa luce si ea est integrum fundatum sui actus exiftendi, vel vt ego autumo, pro ipsa luce, & alio quopiam, ad quod illam comparo, cùm iudicio illam existere, concipiendo scilicet existentiam illius ad modum cuiusdam correspondentiae ad aliquod tempus, aut ad alias res existentes. Ita enim solemus nos pro hoc statu concipere existentiam, & durationem rerum, vt dicendum alibi. Tantumdemque censendum est pariter de principiis determinantibus videntem lucem ad iudicandum de illa identificari secum, distingui ab alijs rebus, assimilari quibusdam, quibusdam vero dissimilari, habere talem figuram, tantam quantitatem, ceteraque huiuscmodi predicta.

¹⁰⁷ Et quoniam prædicta identificata cum luce, quæ, visa illa, sunt à nobis ex terminis circa omnem discursum iudicabilia; alia sunt plura, ad quæ iudicanda discursu egemus; alia, quæ, ne per discursum quidem assuevi possumus. Ex ijs autem, quæ vel ex terminis, vel adhibito discursu possumus iudicare nunc vnum, nunc aliud reliquorum immemores iudicamus; raroque, aut nunquam uno iudicio cuncta complectimur: imo neque complecti possumus, si ea distincte, & non confusè sunt iudicanda, vt est notissimum. Conficitur plane ne de obiectu quidem sensatis posse nos quidquam iudicare absque præcisione obiectiuæ prædicatorum facta (vt semper fit à nobis iuxta doctrinam fuisse tradendam disp. 13. q. 9.) in phantasmatibus substitutis pro re iudicandâ. Itaque quoties obiectum sensatum per speciem propriam mente apprehendimus, de ipsoque ita apprehenso varia prædicta iudicamus, quæ realiter inter se distincta non sunt, tametsi ex parte subiecti nulla interueniat obiectiuæ præcisio, sed totum, quod re ipsa est, obiectum apprehendatur, quemadmodum per sensum extermum apprehensionem est: eo quod cognitio habita per propriam speciem nullâ ratione potest obiectiuæ præcindere, vt loco citato videbimus. At vero ex parte prædicatorum tot præcisiones obiectiuæ interuenient, quot prædicta ipsa diuersa sunt: hanc namque bene possum obiectiuæ præcindi tum inter se, tum à subiecto cui attribuuntur, eo ipso, quod concipiuntur per species alienas, & in alienis substantiis, ubi præciso obiectiuæ sit, prout fuso calamo expomemus in q. citata.

¹⁰⁸ Sed dubitari hic iure potest. Si apprehensionis obiecti sensati oriunda ab externâ eius sensatione (quam sapr'a qu. 2. nn. 40. suauam virtualiter dicebamus, propter vim, quam habet mouendi intellectum ad iudicandum de obiecto ipso) nullatenus præcisua est, & qualiterque subinde proponit quicquid obiectum est re ipsa. Vnde nascitur, quod tali suppositâ apprehensione, aliqua solûm prædicta ex terminis, & cítra discursum valeat iudicare intellectus de tali obiecto; alia non item: & ex ijs, quæ valet ex terminis iudicare, vnum, aut alterum dumtaxat, & hoc potius, quālius aliud iudicet, reliqua vero secūs. Quia quidem difficultas tam respiciuntibus, quam admittentibus præcisiones obiectiuas communis est. Si quidem independenter ab omni opinione, expe-

riencia ipsa demonstrat hominem videntem lucem e.g. ex vi talis visionis circa discursum iudicare posse euidenter lucem existere, tum eam esse idem secum, tum esse simile alteri luci, eidemque esse inæqualem. Tum esse dissimilem colori, & ipso pulchriorem, &c. Cùm tamen iudicare pariter nequeat, an lux sit accidens, vel substantia: an eius intensio resulteret ex additione gradus ad gradum, vel sit inindivisibilis qualitas, an gradus eius, si quos habet, sint similes, & æquales secundum perfectiōnem, vel contra; an sit productiva specierum intentionalium distinctarum à lumine, an aliquos alios effectus valeat producere, & quæ ratione, &c.

Respondeo, quod intellectus noster aliqua prædicta obiecti sensati ex terminis iudicare queat; alia vero non item: id quidem tum ex naturâ ipsius intellectus, tum ex ipsorum prædicatorum fundamentali diversitate nasci. Vniuersaliter enim, quo prædicta sunt vniuersalia, in pluribus rebus reperita, eo intellectui nostro notiora sunt, quo autem minus vniuersalia, minus ipsi innoscunt, donec defectu vniuersalitatis ipsum penitus latent. Quo fit, vt prædicta rei sensata, quæ magis sunt vniuersalia fundamentaliter, ex terminis ab intellectu iudicabilia sunt; quæ vero minus sunt vniuersalia fundamentaliter non item. Dico fundamentaliter: quia in re indiuidua, qualis est, quæ sentitur, nihil est vniuersale formaliter, quemadmodum nec est diuersitas formalis prædicatorum à parte rei, quandoquidem omnia talis rei prædicta, de quibus agimus, vnum quid sunt re ipsa. Verum quia in hoc, quod est eam iuxarte naturâ præbere intellectui nostro fundamentum, vt tale, vel tale prædicatum de ipsa iudicet cum pluribus, aut cum paucioribus rebus conspirare potest, efficitur vt & prædicta fundamentaliter diuersa, & prædicta alia alijs fundamentaliter vniuersalia habere dicatur. Etenim, quia nullum est obiectum sensatum, quod semel ab intellectu nostro apprehensum, non præbeat illi fundamentum sufficiens, vt iudicet de ipso esse ipsummet, esse existens, atque adeo & potens existere, esse ab obiectu alijs distinctum, esse illis simile, vel dissimile, æquale, vel inæquale, &c.) idcirco eiusmodi prædicta in singulis obiectis sensatis dicuntur vniuersalia fundamentaliter, diuersaque fundamentaliter etiam ab alijs minus communibus, quæ singula eorum insuper habent, & ad quæ iudicanda intellectui nostro, vel non ita euidentis propterea, vel nullum fundamentum præbent. Sæpe etiam contingit, vt propter imperfectionem, obscuritatemve sensationis, & consequenter apprehensionis internæ prouenientis ab illa nequeat iudicare intellectus aliquod prædicamentum de obiecto sensato, quod alias posset, si sensatio eius, & apprehensionis clariiores, perfectioresque essent. Ut patet, quando videntes aliquid eminus, nescimus cuius illud coloris, qualis figura, aut quantæ magnitudinis sit, donec accedentes prope, crescenteque subinde in claritate, & perfectione sensatione exteriore, & interiori apprehensione talis obiecti, ea cuncta dijudicabimus. Ea etiam prædicta sensibilium obiectorum alijs ab intellectu ex terminis iudicabilia, quæ suscipiunt magis, & minus, vt similitudo, & dissimilitudo, æqualitas, & inæqualitas, &c. certam magnitudinem, sive quantitatem exposicunt, vt queant ab intellectu discerni. Ob id enim, quæ parum sunt dissimilia, vel inæqualia, similia omnino, vel æqualia decepti iudicore solemus, &c. Ex quibusliquet, cur ex vi sensationis extermæ,

ternæ , & apprehensionis internæ ei res pondentis
citra discursum aliqua prædicata obiecti sensati præ
alijs identificatis cum illis possit iudicare intellectus
noster.

110 Cur autem ex ijs , quæ iudicare valet , modò
vnus , modò aliud præ alijs iudicet , dicendum su-
perest . Dico id nasci , quia cum intellectus ob suam
limitatam virtutem non possit simul iudicare distin-
ctè omnia prædicata obiecti sensati , quorum ex se
suauia est illius apprehensio oriunda ab externa
sensione : eo quod ad iudicanda illa distinctè indi-
get totidem iudicij distinctis , iuxta doctrinam tra-
dendam *infra Confess.* 2. consequens est , ut posita
dicta apprehensione , adhuc indiget alio determina-
tiuo , quo determinetur ad iudicandum hoc , vel
illud prædicatum præ reliquis : huiusmodi autem de-
terminatiuum sçpere erit actus voluntatis ; sçpissimè
verò alia circumstantia excitativa intellectus , vel
physicè per sui sympathiā , vel intencioniter per sui
conceptionem . Quemadmodum enim innumera sunt
excitamenta diuerla , quibus suscitant species in
memoriam iopiq. ad concipiendū modò hoc obiectū ,
modò illud . Ita quando intellectus ex vi præsentū
apprehensionis cōpos , & indifferens est ad iudi-
candum multa , & diversa prædicata de obiectis ap-
prehensis , credendum procul dubio est multa quo-
que posse ei occurtere excitamenta diuerla , quibus
excitetur , ultimoque determinetur ad iudicandum
hic & nunc de subiecto proposito modò hoc , modò
illud prædicatum præ alijs . Vnde aggregatum ex
intellectu , ex talibus terminorum apprehensioni-
bus , ex talique determinatiuo ad iudicandum , erit
in casu , quem veramus , aggregatum principiorum
proximè notificantium ex ijs hoc prædicatum præ
reliquis subiecti propositi ; atque adeo efficien-
tium , ut per iudicium , quod progaunt , præscindatur
obiectiuū illud ab alijs in phantasmate sub-
stituto pro re iudicandā , iuxta doctrinam paulò in-
fra tradendam .

111 Venio iam ad alia iudicia , quibus de obiectis
insenatis iudicat intellectus . Quæ imprimis in du-
plici sunt differentiæ . Per alia enim iudicamus de
obiecto , quid illud sit , quidve ei conueniat à parte
rei prout existenti , seu prout in statu existentiali , ut
cum dicimus *homo exigit , loquitur , currit , &c.*
Per alia verò iudicamus de obiecto , quid illud sit ,
quidve ei conueniat secundum se , sive ex conceptu
fuo obiectiuū , sive prout consideratur in statu
quidditatuū præscindente ab existenti . Ut cum
dicimus . *Homo est Rationalis , Admiratus , Ri-
sibilis , &c.* Ex quo duplice iudicandi modo poti-
fissima differentia desumitur scientiarum humanarum
prout testigimus præfatione ad lectorē , & fusis
suo loco explicabimus . Tum ei responderet duplex
illud genus notitiae , quod an est , & quod quid
est correspondens pari illi celebratissimo quæstionū .
An sit quid sit? Omne quippe iudicium de obiecto
prout existente notitia est eius propriè loquendo ,
quod an est . Quemadmodum omne iudicium de
obiecto præcisè prout in statu quidditatuū notitia
est eius , quod quid est . Ob id enim talis status
quidditatuū appellatur . De quibus statibus rerum
plura ex profeso dicenda sunt *diff. 10.*

112 Modo tamen , quæ ex illis nascuntur discrimina ,
quod ad rem præsentem attinet , breuiter oportet
notare . Primum est , quod de obiecto prout in
statu quidditatuū , seu obiectiuū dumtaxat iudicanda
veniunt prædicata ei necessaria , quo sit , ut omnis
propositio vera ad ciuilmodi statum pertinens in
matériâ necessariâ sit , & æternæ veritatis dicatur .

De obiecto vero prout in statu existentiali acciden-
tia etiam prædicata iudicanda veniunt . Quin imo ,
si obiectum sit quid contingens in suâ existentiâ ,
omne prædicatum ipsi attributum in sensu existen-
tiali abfoluto , sive prout absolute existens à que cît
ei accidentale ac existentialia ipsa . Tametsi alias ei-
dem spectato secundum se , cum præcise ab aflo-
luta existentiâ sit essentialia , & necessaria . Secun-
dum distincionem ex primo oriundum est , quod de
obiecto , prout in statu obiectiuū , sive quidditatuū ,
ea dumtaxat prædicata possumus iudicare , cum qui-
bus nobis obiectum ipsum connexum necessariò
apparet . Quæ quidem ex terminis circa discursum
iudicabilis exunt , si connexionis sit immediata ; si verò
sit remota discursu adhibito . De obiecto verò prout
in statu reali abfoluto , ablique eiusmodi connexione
possunt plurima iudicari , tum ex terminis , tum
etiam interueniente discursu . Vnde textum distri-
mam nascitur , quod de obiecto insensato infor-
matio nihil omnino possumus iudicare , prout in sta-
tu existentiali abfoluto ex solâ apprehensione ter-
minorū circa discursum tam en de obiecto sen-
sato multa prout in tali statu ex terminis iudicare
possimus . Quoniam de obiectis , quæ non intrant
per sensus , dumtaxat possumus iudicare ex termi-
nis ipsiis circa discursum ea , cum quibus illa suopte
conceptu deprehenduntur necessariò connexa ; con-
stat autem obiecta contingentia cum suâ existentiâ
abfoluta connexa necessariò non esse . At verò ob-
iecta , quæ per sensus intrant circa omnem huiuscemodi
connexionem vi sensationis , quâ capiuntur ,
notescunt nobis ablique discursu , quod absolutam
existentiā , ut experimur . Cum quo stat obiecta
abfolute necessaria , qualis est Deus , cum omnibus
suis intrinsecis perfectionibus , & negationes chy-
merarum ex terminis , quantum ex se est , esse indi-
cabilia quod absolutam existentiam , ut pote fuso-
pte conceptu connexa cum illa , dummodò talis con-
nexio immediata sit . Tametsi de facto nonnulla eorum
nequeant à nobis sic iudicari ; eo quod talis
connexionis occulta nobis est . De quo alibi . Itaque de
obiecto sensato tam prout in statu existentiali ab-
foluto , quam prout in statu quidditatuū , tum ex ter-
minis , tum per discursum multa possumus iudicare .
De obiecto tamen insensato præterim conting-
te , prout in statu existentiali abfoluto , dumtaxat
possumus iudicare medio discursu , quæ ei conve-
niunt ; ex terminis verò non item : prout in statu
verò quodditatuū tum medio discursu , tum ex ter-
minis . De quibus omnibus in sequentibus plura di-
cenda sunt .

Modo illis vtimumque suppositis . Dico ad rem
nostram , quoniam de obiecto insensato appre-
hensione aliqua fuit prædicata iudicabilia à nobis ex ter-
minis , prout in statu quidditatuū , sive obiectiuū ,
aliqua verò minimè etiam eorum , cum quibus tale
obiectum immediate connexum est : ex ijs autem ,
quæ sunt iudicabilia , modò vnus , modò aliud de
facto iudicamus præ reliquis , ut experientia mon-
strat . Proportionaler ad iam dicta circa obiectum
sensatum de his philosophandum est : afferendo
videlicet primum eorum inde nasci , quod alia di-
ctorum prædicatorum , connexione , quam cum
illis habet obiectum apprehensio ob suam maio-
rem vniuersalitatem præ alijs sunt nobis notiora , at-
que ita præ alijs se se nobis produnt ex terminis . Se-
cundum verò inde , quod post terminos appre-
hensionis adhuc eger intellectus aliquo alio determinati-
o , quo determinetur ultimò ad iudicandum de ob-
iecto proposito hoc , vel illud prædicatum præ alijs .
Vnde

Disp.II. De natura. intell.&c. Quæst.III. 71

Vnde pariter est concludendum ex apprehensionibus terminorum, ex virtute, quam intellectus habet, & ex tali ultimo determinatiuo coalectere ad quantum principium notificatum ex se huius predicatori præ reliquis, atque aed præcium eius ex parte obiecti medio iudicio inphantimate substituto, iuxta doctrinam post tradendam.

¹¹⁴ Iam vero siue obiecta sint sensata, siue insensata, siue prout in statu existentiali, siue prout in statu quidditatuco considerentur, quoties intellectus noster ex uno factio iudicio medio discursu pergit ad aliud, principium potissimum notificatum obiecti secundi iudicij primum iudicium est, & eius intellectu, ut constat quidem in omni discursu antecedens tum formale, tum obiectuum potissima causa est iudicij consequentis, potissimumque subinde principium notificans consequens obiectuum. Dico potissimum, quia posito iudicio de antecedente (uno, vel pluribus iuxta antecedentis naturam) ipse etiam intellectus cum sua intellectuā virtute, & peque insuper determinativa alia concurrunt ad iudicandum consequens, quod illam scilicet formalitatem ipsius consequentis inphantimate pro ipso substituto a reliquis obiectu præcisam, ad quam dumtaxat notificandam tendunt, quatenus est ex se omnia principia, qua in eiusdem consequentis iudicium proximè influunt, iuxta inferius dicenda.

Per quæ omnia satis explicata modò manet, atque probata propositio secunda, quæ nihilominus amplius, & amplius explicabitur, ac confirmabitur ex sequentibus. Nunc diluamus oportet argumenta, quæ contra doctrinam stabilitatem tum in primâ, tum in secundâ propositione possunt opponi.

Diluuntur argumenta contraria.

¹¹⁵ Primo enim contra statutam doctrinam sic potest argui. Si res insensata nullomodo in se ipsa à nobis attingeretur cognitione, sed tantum inphantimate substituto, nullo modo à nobis cognoscetur, quia attingi rem inphantimate, reuerà non est attingi rem, sed tantum phantasma loco rei. Hoc autem ipsum est non rem ipsam, sed solum Phantasma cognosci. Retorquo primum argumentum in eos, qui dicunt per nostram cognitionem attingi rem identificatam cum phantomate, quia hoc non est attingi, atque adeo neque cognoscere rem, sed chymera. Deinde retorquo in omnes uno ore afferentes rem insensatam per speciem alienam cognosci alterum quā est in se: nequit enim illa secundum suam substantiam præcisē (prout de illâ citra dubium duce experientia loquuntur omnes) cognosci aliter, quā est in se, nisi aliud appareat cognoscenti, aliudque proinde sit obiectu in mente eius ab eo, quod est in se. Hoc autem ipsum est attingi per cognitionem aliquid aliud loco rei, non vero ipsam rem. Si quid ergo per argumentum factum probatur, contra omnes probatur rem insensatam per speciem alienam nullatenus à nobis cognosci.

¹¹⁶ Quare respondeo ad illud pro omnibus, & si res insensata non in se ipsa, sed inphantimate substituto per nostram cognitionem tangatur, simpliciter nihilominus, & absoluē, cum omnique proprietate dici eam cognosci à nobis, & reuerà cognosci, eo modo, quem cognoscendi habemus per species alienas. Quinimo res ipsa est, non phantasma, quod per talen cognitionem loquendo absoluē, cognoscitur; eo quod tali cognitione phantasma non pro se, sed pro ipsa se repræsentatur, &

substituitur intellectui. Quemadmodum enim in alijs materijs, ita in praesenti, quod exercetur per substitutum non ipsi substituto, sed principali, cuius illud vicem gerit, venit attribuendum. Etenim intellectus noster eam rem solum dicitur intelligere, verèque intelligit, ad quam intelligendam inducit per principia illam sibi notificantia, quidquid sit quod pro illa intelligenda subrogat sibi loco eius, necessitas ad talem subrogationem faciendam penuria propriarum specierum. Ad quem fermè modum (tametsi exemplum in omni non tenet) cum alijs per simile ali quod propositum rem aliquam notificare conamus, non tam ipsum simile, quā rem ipsam dicimus illis notificare, & ipsi dicuntur intelligere absolute, & simpliciter. Ex quo patet quomodo nihil omnino iudicantes de phantomatisbus, in quibus, tanquam in substitutis res insensatae apparent nobis, de rebus ipsis iudicare possimus quidquid eis conuenit. Id, quod experientia ipsa satis ostendit, quando de Româ, de Turcâ, de Rego Anglorum, de alijsque huiusmodi obiectis à nobis insensatis, ea, quæ illis verè conueniunt iudicamus, nihil omnino iudicantes de conceptibus obiectu, quos per phantomata substituta de eis formamus, quicunque plane alieni ab eisdem, siue distincti sunt.

Secundū contra doctrinam istam potest opponi. ¹¹⁷ Si in phantomatisbus dumtaxat, non vero in se ipsis intellegentur à nobis res insensatae, sequeretur primo, quilibet intellectuonem nostram naturā suā, non potius huius, quā alterius rei insensatae intellectuonem esse: siquidem phantasma, cuius illa est naturalis repræsentatio, indifferens est, vt pro hac, vel pro altera subrogetur; spectatumque secundum suam naturam, non magis huius, quā alterius est substitutum. Vnde sequeretur secundū, per mullam nos intellectuonem intelligere aliquam rem insensatam determinatē, atque adeo quodvis iudicium nostrum indifferens est, vt huius, vel alterius obiecti iudicium sit. Quo rusus fieret, vt nihil fixe, determinatēque sciremus; subindeque, vt absolute nihil sciremus. Tertiū sequeretur intellectuonem nostram per meram denominationem extrinsecam; non vero suā naturā esse intellectuonem rei insensatae, nosque proinde per extrinsecas tantum denominaciones redderemur intelligentes. Quæ omnia absurdâ videntur aliena ab omnium mente. Respondeo, eti⁹ intellectus noster intelligat per phantomata substituta, intellectuonē nihilominus eius inquantum huiusmodi intrinsecè, suāque naturā, & essentia euadere intellectuonē suorum obiectorum. Quo cessat totum argumentum.

Quod, vt perspicuum fiat, suppono primo, quilibet intellectuonem nostram naturā suā respectuque intrinsecō respicere principia, quæ ad illam ciendam determinant, siue intellectum prout talibus principijs determinatum. Ob id enim dicam *infensius q.s. iudicium consequentis respectu intrinsecō respicere antecedens*, per quod causatur. Sicut iudicium hypotheticum intrinsecè respicit hypothesim, siue quā nequit esse. Cuius ratio vniuersalis est, quia intellectio nostra ex suo intrinsecō conceptu est intellectus aetus; quo titulo nequit non respicere intrinseci ipsum intellectum, vt constat. Quoniam vero saltem de facto non intellectus nude sumpti aetus est, sed intellectus, prout determinati hic, & nunc ad intelligendum per illū, consequens est, vt etiam respiciat intrinsecè principia cetera, quæ proximè ad eam eliciendam intellectuonē ipsum determinant. Et quoniam quodvis aggregatum

gregatum principiorum ad quamvis intellectuonem producendam determinantium alicuius obiecti p̄ alii est ex se notificatum, iuxta superius dicta circa secundam propositionem, conseq̄ens etiam est, vt intellectio quevis eius obiecti, quantumvis infinitati sit intellectio suapte natura, & intrinsecè, cuius principia, à quibus illa nascitur, ex se sunt notificativa.

119 Suppono secundò ad tria capita, quod ad rem attinet, reduci posse omnes conceptus simplices obiectus, quo medio phantasma substituto de rebus intelligendis formamus. Alius enim est conceptus simpliciter vniuersalis; aliis simpliciter singularis; alijs vagus, seu disiunctius, qui veluti mixtus ex vitroque vocari potest. Conceptus simpliciter vniuersalis est, qui plures res sub se quodammodo comprehendit determinatè, illisque omnibus, & singulis distributis sumptis conuenit aut essentiale, si sit eis essentiale, vt sunt *homo, animal, viuens* respectu singulorum hominum, animalium, & viuentium, aut accidentaliter, si accidentalis, vt *album, legens, currans*, respectu singulorum subiectorum alborum, legentium, & currentium. Conceptus simpliciter singularis est, qui vni dumtaxat rei singulari, atque determinata conuenit, idque aut essentiale, aut accidentaliter, vt sunt, qui significantur his vocibus, *hic homo, hoc animal, hoc album, hoc legens*, aliisque huiusmodi. Conceptus denique vagus, seu disiunctius est, qui cum sit ex suo genere vniuersalis, ita vni dumtaxat ex inferioribus, quos sub se continet, applicatur, indeterminate, seu vagè, vt per omnia illa quodammodo vagari dicatur. Ut cum dicimus: *aliquis homo, quoddam animal, aliquod album, quoddam legens, &c.* Quorum conceptum diversitas ex diversitate principiorum enalcit, quibus ad res intelligendas, seu concipiendas determinantur intellectus.

120 Igitur quando talia principia iuxta doctrinam sūp̄ traditam, & infra consel. 4. tradendam ex se sunt notificativa alicuius rationis, formalitatis, prout conuenientis omnibus, & singulis rebus, in quibus illa aut verè inest, aut etiam excogitabilis est; talibusque principiis determinatur intellectus ad subrogandum pro dictis rebus vnicum phantasma sensibile referens sibi talen rationem cunctis communem, tunc conceptus obiectius vniuersalis efformatur, cuius intellectio vtpote intrinsecè respiciens talia principia, ita illius rationis cunctis praedictis rebus communis intrinsecè, & natura sua euadit intellectio in phantasmate substituto, vt nullius alterius obiecti potuerit, aut vñquam possit esse intellectio; quanquam enim dictam rationem, dictasve res, quantum ad illam non in se ipfis, sed in phantasmate repräsentent, phantasmaque ipsum sit ex se indistinctus, vt pro quolibet alio obiecto intelligendo subrogetur. At eo ipso, quod ex principijs illa nascitur, illius dumtaxat rationis, seu rerum illarum, quoad solam ipsam notificatiuis ex se, non potest non talis euadere, vt suapte essentiæ, & natura dictæ solius rationis communis in tali phantasmate, non verò alterius obiecti sit intellectio.

121 Similiter, quando principia determinativa intellectus ex se sunt notificativa alicuius rationis, formalitatisve obiecti, prout conuenientis vni dumtaxat rei singulari determinata, talibusque principijs determinatur intellectus ad subrogandum pro tali re phantasma sensibile referens sibi talen rationem determinatam, & singulararem, tunc conceptus obiectius singularis formatur. Cuius intellectio vt pote intrinsecè respiciens talia principia in-

trinsecè euadit intellectio talis rei, sive rationis singularis, taret eiā non in ipfa, sed in phantasma substituto alias indifferente attingat.

Denique, quando principia determinativa intellectus ex se sunt notificativa alicuius rei ex pluribus vage sumptis, alicuiusve rationis, formalitatisve obiecti, prout conuenientis vagè, seu indeterminatè alicui rei ex aliqua multitudine, hoc est, huic, vel alij, vel alij, vel alij, totius multitudinis sub distinctione: eo quod talia principia, in quantum notificativa talis rei, aut rationis dumtaxat exigunt hanc rem, vel aliam, vel aliam sub disiunctione: aut, quod talis ratio insit in vnā, vel alia, vel alia re totius multitudinis, nullum ciuimodi extremorum exigendo determinatè. Per eiūmodi principia determinatur intellectus ad subrogandum pro re illâ vagâ determinatum phantasma, id est, ad concepiendum in phantasmate determinato vagè, seu disiunctiu rem, aut rationem illam, quo pacte ea per dicta principia notificatur. Tum quidem conceptus obiectius, vagus, seu disiunctius formatur. Cuius intellectio vtpote intrinsecè respiciens talia principia intrinsecè euadit intellectio talis rei indeterminatè, talisvis rationis, prout vagè, seu disiunctiu reperta in aliquā re talis multitudinis; et si illam in phantasmate substituto tangat, non in ipfa immediate: quo pacto illam vagè, seu disiunctiu neutruam posset attingere, vt latè ostendam *disput. 10. suprà tetig. n.9.3.* ubi multa ad rem scripta reperies, quibus illustriori rabi erit tota doctrina in praesenti tacta de cognitione obiecti vagi, seu disiunctiui?

Quod autem diximus de intellectione conceptus simplicis, vniuersalis, singularis, & vagi, patet, venit intelligendum proportionē seruatā de intellectione conceptus complexi, vniuersalis, singularis, & vagi, sive disiunctius coalescentiis ex pluribus, aut vniuersalibus, aut singularibus, aut vagis, sive disiunctius distinctè conceptis. Et consequenter de omni intellectione humana sub his capitibus contenta.

Per haec, qua ex infrā consel. 4. dicendis amplius constabunt, probatum manet quasi à priori, quomodo intellectio conceptus complexi, vniuersalis, singularis, & vagi, sive disiunctius coalescentiis ex pluribus, aut vniuersalibus, aut singularibus, aut vagis, sive disiunctius distinctè conceptis. Et consequenter de omni intellectione humana sub his capitibus contenta.

Per haec, qua ex infrā consel. 4. dicendis amplius constabunt, probatum manet quasi à priori, quomodo intellectio conceptus complexi, vniuersalis, singularis, & vagi, sive disiunctius coalescentiis ex pluribus, aut vniuersalibus, aut singularibus, aut vagis, sive disiunctius distinctè conceptis. Et consequenter de omni intellectione humana sub his capitibus contenta.

Per haec, qua ex infrā consel. 4. dicendis amplius constabunt, probatum manet quasi à priori, quomodo intellectio conceptus complexi, vniuersalis, singularis, & vagi, sive disiunctius coalescentiis ex pluribus, aut vniuersalibus, aut singularibus, aut vagis, sive disiunctius distinctè conceptis. Et consequenter de omni intellectione humana sub his capitibus contenta.

Per haec, qua ex infrā consel. 4. dicendis amplius constabunt, probatum manet quasi à priori, quomodo intellectio conceptus complexi, vniuersalis, singularis, & vagi, sive disiunctius coalescentiis ex pluribus, aut vniuersalibus, aut singularibus, aut vagis, sive disiunctius distinctè conceptis. Et consequenter de omni intellectione humana sub his capitibus contenta.

Per haec, qua ex infrā consel. 4. dicendis amplius constabunt, probatum manet quasi à priori, quomodo intellectio conceptus complexi, vniuersalis, singularis, & vagi, sive disiunctius coalescentiis ex pluribus, aut vniuersalibus, aut singularibus, aut vagis, sive disiunctius distinctè conceptis. Et consequenter de omni intellectione humana sub his capitibus contenta.

Per haec, qua ex infrā consel. 4. dicendis amplius constabunt, probatum manet quasi à priori, quomodo intellectio conceptus complexi, vniuersalis, singularis, & vagi, sive disiunctius coalescentiis ex pluribus, aut vniuersalibus, aut singularibus, aut vagis, sive disiunctius distinctè conceptis. Et consequenter de omni intellectione humana sub his capitibus contenta.

Disp. II. De natura. intell. &c. Quæst. III. 73

intellectio talis obiecti (quod ad institutum nostrum, ad solutionemque argumenti late est) perpera, & ab ipso fudamento dicereatur id illa non habere ab intrinsecō.

¹²³ Venio iam ad argumentum tertium, quod contra doctrinam nostram in superioribus statutam, potest in hanc modum opponi. Negari nullumodo potest bonitatem diuinā, atque adeo ipsam substantiam Dei per se immediatē attingi à voluntate nostra pro statu praesenti, per actum supernaturalem charitatis, cum certum sit nos per talem actum amare Deum ipsum in se, non vero aliud loco Dei. Id autē fieri non potest, si Deus ab intellectu nostro non in se ipso, sed inphantasmate substituto cognoscetur: quandoquidem voluntas id duntaxat potest amare, quod ei proponitur per intellectum; eaque ratione, & non alia ab ea, quā propositum est. Igitur Deus in se immediate, non vero solum in phantasmate substituto cognoscitur ab intellectu nostro pro statu praesenti. Tantumdemque subinde est dicendum de alijs obiectis insensatis. Et cōfirmatio potest primō, quia actus charitatis, quo Deū diligimus, intrinsecē, & quoad substantiam est supernaturalis, ut exploratum est, in Theologia videlicet potissimum, quod intrinsecē, & essentialeliter respicit bonitatem Dei supernaturalem. Igitur talis bonitas per talē actum non in alieno substituto sed in se ipso tangit, alias per illum non intrinsecē, sed ex extrinsecō quodā modo respiceretur: & consequenter ea non in alieno substituto, sed in se ipso cognoscitur, proponitūque voluntati amanda. Secundō, quia, si Deus non in se ipso, sed in phantasmate substituto voluntati per intellectiōē propositus pariter nō in se ipso; sed in tali substituto phantasmate per actum charitatis attingeretur, non quidē Deus re verā, sed potius phantasma loco Dei amaretur per talē actum. Quod sine ingēni absurdo dici non potest. Tertiō potest confirmari: quia actus fidei diuinæ idcirco est supernaturalis quoad substantiam, intrinsecē, & essentialeliter infallibilis, quia intrinsecē, atque adeo immediate initiat testimonio diuino, intrinsecēque etiā subinde cū obiecto reuelato connexus est. Hac autē constare non potest, si tam testimonium Dei per iudicium praeium ad actum fidei, quam obiectum reuelatum per actum ipsum non in se ipsis; sed in substitutis alienis attingerentur. Ergo.

¹²⁴ Hoc argumentum in primis vrgentius premittit. Recitatores lūprā citatos, qui centent obiectū intellectiōis nostrae abstractua figura mentum quoddam esse impossibile ex re insensata, & ex phantasmate sensibili (ad cuius instar ea concipiatur) inter se identificatis coadūctens. Hac enim doctrinā supposita, voluntas nostra nō Deum verū, sed chymeram quamđā ex Deo, & phantasmate sensibili per idētatem cōpactā, dicēda erit per actum charitatis amare, secundum argumentum factū. Quod tamē multō absurdius videtur.

¹²⁵ Respondeo ergo primō: me nullum cernere inconveniens in eo, quod dicatur Deus à nobis pro hoc statu eodem pacto amari, ac cognoscitur; atque ita non in se ipso; sed in phantasmate substituto tangi per actū charitatis. Quandoquidem cū hoc bene fiat Deum per talē actū propriissimē à nobis amari, uti per actū intellectus eodē modo tangentē ipsū propriissimē à nobis intelligitur. Deū solum amari per talē actū, phantasma verō substitutū nequaquam: quēadmodū, nullatenus iudicato substituto phantasmate, in ipso iudicatur à nobis Deus, & quodlibet aliud insensatū obiectū, prout superius statutū est. Stat etiā predictū actū charitatis (quemadmodū de actū intellectus circa præcedēs argumentū philosophati fūmus) intrinsecē, & essentialeliter esse actum amoris Dei, cūque supernaturale quoad substantiam quia intrinsecē, & essentialeliter respicit principia supernatura, à quibus ensescitur, queque suapte naturā sunt

Pharus Scient. Tom. I.

determinatiua volūtatis ad actū, qui intrinsecē sit supernaturalis, & amor solius Dei. Tamē Deus per illū nō in se immediate, sed in phantasmate substituto tangatur; eo quo tangitur prout per intellectū voluntati propositus est: et autē propositus pro hoc statu nō sicuti, sed multō aliter, quā re vera est in se. Nec aliquid amplius præter huc desiderari potest ad verū, perfectūq; actū amoris Dei, sive charitatis Theologicae propria viatorum. Quin iūd. Theologi, qui probabilissime centent actus charitatis Theologicae diuerlos specie esse in viā, ac in patria; eo quod à viatoribus cognoscitur Deus obscure, & aliter, quā est in se, à Beatis verō clarè, & sicuti est in se, non possum nō pro modo ito dicēdi stare (vt haud dubie stat noster Lugo disp. 20. de Inc. sc̄t. 1. n. 19. & seqq.) siquidē parū interēt ea cognitionū diuersitas, nisi etiam per actus ipsos charitatis tangeretur Deus à viatoribus quidem aliter, quam est in se, hoc est, in substituto alieno; à Beatis verō, vt est in se. Porro actū charitatis viatoris diuersa ratione esse ab actu charitatis Beati; quidē primus sequitur fidē, secundus visionē, sententia est S. Th. 2. 2. q. 24. art. 7. ad. 3. & Dionys. Carth. in 1. dis̄t. 17. q. 8. Nec non Almain. Caprol. Caiet. Fertar. & Pelant. quos refert, & sequitur noster Coninc. 2. 2. dis̄p. 2 3. dub. 3; tenetque Lugo *sprā*, & alij. Iam verō de ipso actū fidei diuinā pariter consentaneā ad prædicta venit dicendum posse eum optimē ex determinatione principiorum, à quibus nascitur, euadere supernaturalem intrinsecē, conexūque per suam efficiētiā, tam cū obiecto reuelato, quā cū diuinā reuelatione. Tamē neque obiectum reuelatum, neque reuelatio per ipsum tangantur in se fē, sed in phantasmatis substitutis. Quo cessant omnia incommoda, qua prætendebat argumentum cum suis confirmationibus.

Ad quod nihilominus respōdeo aliter pro iis, qui solutioni isti nō acquieuerint, vltro, & de plano cedendo per actū charitatis Theologicae, immediate, & in se tangi bonitatem diuinam, aut etiā totam substantiam Dei (Quo penitus argumentum ipsum cū suis confirmationibus eneruatur.) Tamē neque obiectum reuelatum, neque reuelatio per ipsum tangantur in se fē, sed in phantasmatis substitutis. Quo cessant omnia incommoda, qua prætendebat argumentum cum suis confirmationibus.

¹²⁶ 128
Rerumque cognoscere, quecumque medio phantasmate sensibili, tanquam substituto cognoscit. Et enim quēadmodum est intellectus noster factō discursu per suos actus ex uno obiecto tanquam medio intellecto perget ad intelligendum aliud, quod proponit amandum, non est necesse, quod voluntas factō pariter per suos actus discursu ex primo obiecto tanquam medio amato perget ad amandum secundum; sed immediate non factō primo, potest circa secundum versari, circa quod tamen intellectus nisi medio discrusu ex primo versari nequit, vt apud omnes est certissimum. Ita similiter est intellectus neque at pro hoc statu quodpiam insensatum intelligere, atque voluntati amandum proponere, nisi in phantasmate sensibili, tanquam in substituto, volūtas ipsa nihilominus circa illud semel sic intellectum, & sibi propositum immediatē, non factō phantasmate, poterit abs dubio versari. Quo posito, pariter dicendum erit per actū etiam fidei diuinā attingi immediate testimonium Dei, cui tanquam proprio, & supernaturali motu initiat, tamē hoc per cognitionem prævia, nō in se ipso, sed in substituto phantasmate proponatur. Quo plenē satisfactū est

G argu

Pharus Scientiarum

argumento proposito, atque eius confirmationibus.
129 Gateris autem, qua forsan poterunt opponi ex doctrinā traditā, tradendāque in totā hāc quæstione, facile quicquid satisfacet. Reflat modò, ut ex traditā haecēnus conjectaria quedam scitu digna colligamus. Quibus, & doctrina ipsa, & tota relatio nostra magis, ac magis confirmata manebit.

Conjectaria præcedentis doctrinæ.

Conjectarium 1.

130 Quicquid ab intellectu humano pro præsenti statu concipitur, id sub aliquā quantitate, figurā, situ, vbi catione, vnitate, vel multitudine, motu, vel quiete, aut alijs etiam, si quæ sunt insuper, communib⁹ sensibilibus concipiatur, necesse est.

Doctrina est exp̄r̄eſe supposita ab Arist. lib. de mem. & remin. cap. 1. post medium. Eaque satis superque animaduertentibus nota per experientiam ipsam. Quis enim perpicue non cernit, si attendat, quidquid a se intelligitur, id sub uno, aut pluribus specieſ sensibilibus tibi apparet, tanta, vel tanta magnitudinis, cum tali, vel tali figura, situ, vbi catione, distanca, motu, vel quiete, &c. Certe nullus. Ratio autem, à priori tradita à S. Th. ad eum locum Arist. lec. 2. ex dictis depromenda venit. Quia nimur quicquid ab intellectu humano pro præsenti statu intelligitur, aut est obiectum pro se sensibile, aut inphantasmate sensibili concipiatur necesse est, eo quod per species dumtaxat obiectorum sensibilium, quæ per sensus intrant, est necessariò concipiendum. Nec fieri potest, ut sensibilita propria, que tales procreant species, sine predictis communib⁹ concipiatur, prout ex doctrina latè tradita disp. 1. tota quæſt. 2. liquidum est, vbi de natura sensibilium propriorum, & communium, eorumque tum sensuā, tum intellectuā notitia abunde latis actum est.

Conjectarium 2.

131 Intellectus noster pro hoc statu non potest plura vt plura concipere vnicā intellecatione: Nam quid pervnam intellectionem concipit, vnum appareat illi necesse est.

Sententia est expressa Sancti Thomæ & omnium Thomistarum ipsum sequentium 1. p. q. 1. 2. art. 10. & q. 58. art. 2. & q. 85. art. 4. contra Pp. Comimb. lib. 3. de Anim. cap. 8. q. 6. art. 2. Petr. Hurt. disp. 5. de Anim. sec. 7. Ariag. disp. 8. sec. 10. Ouid. comr. 5. pnn. 3. §. 1. Franc. Alf. disp. 12. sec. 7. & alios Recentiores tenentes oppositam. In eademque videtur esse Arist. lib. 3. de Anim. capite 6. text. 21. dum indiuisibilis appellat obiecta simplicium apprehensionum nostrarum, quæ precedunt iudicium, sentiens haud dubie vniuersiusque earum obiectum, prout menti per ipsam apparet multiplex, sive diuinitum in multa esse non posse, sed vnum, & indiuisum esse debere. Id quod etiam experientia videtur comprobari; quandoquidem quacunque nobis plura obiectua apparent, eodem modo apparent, eodemque subinde modo à nobis videntur intelligi, cum intelligimus ea simul, atque cum successu. Et certum est, cum successu intelligimus, nos illa non per vnum, sed per plures intellectionis actus coepere. Quod pluribus etiam vocibus significantur, ut semper significantur à nobis omnia, quæ distincte, & ut plura nobis repræsentantur, argumento est, nunquam illa vnicā sed pluribus semper repræsentari intellectionibus. Quippe distinctæ voces haud dubie distincti conceptibus correspondent, non solum ob-

iectiū, quos significant, sed etiam formalibus, piro quibus subrogantur. Alioquin si plures conceputis obiectiū indifferenter à nobis vel per plures, vel per vnam intellectionem conciperentur, indifferenter pariter vel per plures vel per vnam vōcem significandi venirent, fieretque ut vna tantum voce auditā, plura sāpe significata conciperemus. Quod non ita evenit, cum si manifestum, quilibet solum vnicā auditā voce, vnicum solum conceptum obiectiū per ipsam significat nos apprehendere.

Ceterum ut hoc doctrinæ in superioribus tradi-

132

ta conjectarum efficaciam ex doctrinā ipsa ostendamus, supponendum est omnem humanam intellectionem in ea parte cerebri elaborari, vbi sensus internus residet, ipsiusque pariter sensatio interna elaboratur. Est certum: quia, quæ certitudine experimur in nobis cognitionem rei insensibilis solo intellectu cognoscibilis, quæ eo ipso intellec̄tio est, eadem experimur illam non in pede, vel manu, vel alio corporis membro; sed in ea cerebri parte peragi, vbi peragitur sensatio interna, sive actus phantasie, qui & ipsam comitatur intellectionem, & adphantasma sensibile terminatur, ad cuius instar intelligitur res insensibilis. Id quod etiam ratione qua à priori firmari potest. Nam cùm intellectus noster pro hoc statu nihil sine ope phantasie possit concipere, vt in disp. 1. quæſt. 3. statuimus, consentaneum certè videtur, ut in eadem corporis parte virtutique functiones siant. Sic enim intellectus perphantasmam facilis, commodius, connaturaliusque iuvabitur. Phantasiam autem in cerebro locum habere disp. 1. quæſt. 2. hypoth. 25. monstratum est. Accedit quod, vt in eadem q. ostendimus n. 201. actus phantasie effectu concurrit ad producendam speciem intelligibilem, à qua omnis intellec̄tio dicit originem: ibi ergo talis species, vbi talis actus residet, produceatur, & confequeretur ibidem ob eandem rationem virtute ipsius speciei intellectio fiet tum primaria, tum etiam reliqua, quæ ex primaria procedunt. Dici enim non potest actum phantasie alibi, quam, vbi ipse residet, causare dictam speciem, illam sci-licet diffundendo per medium (agentia quippe non possunt agere in distans, quin agant in propinquū) quoniam inde sequeretur intellectionem per ipsum itidem mediū virtute talis speciei extentam produci: cùmque nulla sit maior ratio, cur species hac portians via, quā illa, ad huncque locum, potius quā ad illū fundatur; fieret ut intellec̄tio in toto omnino corpore, in omnib⁹que partibus eius celebraretur. Quod est absurdū contra evidenter experimentum.

Stat igitur omnem intellectionem intra spatiū organo tensus interi correspōndens locum habere; ibidēque proinde esse omnes species intelligibiles tam primarias, quæ causantur immediatè per actus phantasie, quam memoratias, quæ ex intellec̄tibus proueniunt, & in memoriam reseruantur, quia de omnibus eadem ratio est. Quāquam enim huiusmodi intellectiones, & species utpote spirituales in solā animā spirituali, indiuisibilique recipiuntur, quæ tota in toto corpore, & tota in singulis eius partibus inest, totique subinde spatio corporis, omnib⁹que partibus eius indiuisibiliter præsens est: illa tamen in aliquā tantum parte corporis, in aliquāque subinde parte talis spatiū, atque etiam diuisibiliter possunt esse præsentes. Quemadmodū licet diuina substantia indiuisibiliter sit per suam immensitatem vbiq̄e, humanitas nihilominus Christi Domini illi intimè vñta in loco determinato, arque diuisibiliter est.

Ita tamen omnes intellectiones nostræ, omnesque species intelligibiles intra spatiū organo sensus

sensus interni correspondens clauduntur, vt non quævis earum totum id repleat; sed summum aliquæ, ceterarum verò vnaquaque certè eidem ipsius portioni correspondat pro rationephantasmatis, quod per qualibet immediatè in se ipso tangitur secundum doctrinam statutam in *præsentis q.* Etenim qualibet intellectio eidem spatio sensiterij interioris debet correspondere iuxta doctrinam nuper traditam, cui correspondet sensatio interna eius obiecti, sive phantasmatis sensibilis, ad quod immediate ipsa intellectio terminatur ob proportionem, quoad locum, quam nostræ intellectiones pro statu præsenti cum sensationibus internis ipsi correspondentibus seruant. Constat autem ex doctrinâ superioris datâ *disp. 1. q. 2. hypot. 3o.* non quilibet sensationem internam cuiusvis obiecti, sive phantasmatis sensibilis occupare totum spatium sensiterij interioris, sed vnicuique iuxta suam quantitatem extensuam certam talis spatiij quantitatè correspondere; quin imo penes huiuscmodi sensiterij, spatijve eius quantitates, quibus quantitates extenæ, sive extensiones sensorum proportionem respondent, determinari sensibili communia, sub quibus eamdem sensum obiecta phantasmata representantur sensu interno, prout latè *ibidem* explicatum, atque probatum est. Vnde consequenter efficitur penes eadem sensiterij, spatijve eius quantitates cum extensionem veluti subiectuam, tum multitudinem nostrarum intellectuum determinari, qua semper circa ipsa eadem phantasmata, circa quæ sensiones internæ immediate versantur; quia per illas ab intellectu nostro, vel ipsa phantasmata, sive sensata obiecta ratione sui intelliguntur, vel in eisdem immediate conceptis, vt in quibusdam substitutis intelliguntur cetera obiecta intentata.

135 Quæ cum ita sit, iam liquido appetit veritas conjecturæ propotiti. Si enim obiecta sensata nentiquam possunt sensu nostro interno (quemadmodum neque externo) plura apparere; nisi in distinctis locis, sive sub distinctis præsentij, atque adeo per sensiones distinctas distinctis sensiterij partibus respondentes apparent; vt experientia demonstrat, & ex doctrina latè tradita *disp. 1. tota q. 2.* compertum est, confitetur planè iuxta dicta neque intellectui nostro pro statu præsenti posse quæcumque obiecta plura apparet nisi in distinctis locis, per distinctaque intellectiones distinctis internis sensiblibus, distinctisque partibus sensiterij interni correspondentes appareat, quandoquidem quæcumque pro statu præsenti intellectui nostro representantur, & apparent, aut sunt ipsa internarum sensiblum obiecta sensata, aut in ipsis eisdem tanquam in substitutis representantur, & apparent. Quo rursus sit, vt quicquid per vnicam tantum intellectum tangitur, id nequeat non nostro intellectui vt vnum quid representari, & apparere. Ceterum, quia quicquid ab intellectu nostro sive vt vnum, sive vt plura concipiatur, sub quantitate aliqua molis, sive extensione concipiatur neceſſe est, iuxta doctrinam statutam in *confect.* *1.* consequitur omnem nostram intellectuionem aliquam quoque extensionem veluti subiectuam necessariò subire, tantum videlicet, & talem, quantum, & qualis habet tum sensu interior terminata ad item intellectusphantasma, tum pars sensiterij interioris, cui talis sensu correspondet. Vnde quævis nostra intellectio tot partes veluti subiectuæ extensionis habeat neceſſe est, quot sunt partes, tum phantasmatis sensibilis, ad quod

immediate terminatur, tum etiam sensiblum interna ac sensiterij corporei, cui correspondet. Quanquam enim subiectum immediatum intellectuionis, nimirum anima rationalis, sit indivisibile omnino, hoc ipso, quod illud organo corporeo, & extenso vnitum est, ita potest in le indivisum plures intellectuionis partes recipere, vt haec divisiue respondent distinctis partibus talis organi, sive id habeant à divisibili vniione, quâ talibus organi partibus vniata sint medie, vel immediatè; sive à divisibili praesensia, quâ earumde partium patatio præsentes hant.

Oportet tamen hoc adnotare, quotiescumque *136* obiectum sensibile, vnum cum si re ipsa; multiplicatum apparere videtur sensu extenso, vel interno; eo quod in diversis locis representatur. Tum quidem re vera non plura obiecta apparet, sed vnum in pluribus locis. Quoniam in huicmodi euentibus, quod obiectuæ, facti tèque multiplicatur, non est obiectum, sed eius ptaentia. Repugnat enim, vt aliquid per propriam speciem in le ipso representetur, vt sensibilia representantur, & aliud sit in representatione obiectuæ ab eo, quod re ipsa est: esset autem aliud, si in representatione esset multa; cum sit re ipsa vnum in se. De quo plura dicenda *infra disp. 1. 3. q. 9.* Itaque fallacia sensuum in predictis casibus in eo stat, quod sub pluribus præsentijs ficticijs, quas re ipsi obiectum non habet, illud concipiunt iuxta doctrinam *supra* traditam *disp. 1. q. 2. hypot. 2. 1.* Ceterum quanquam hoc ita sit, phantasmata ab intellectu lubrögata ministerio phantasie pro insensatis rebus intelligendis, semper cœlenda sunt distincta obiectuæ; esto fortasse aliquando non quod entitatem, sed quoad præsentias dumtaxat, aut alia sensibilia communia distincta sint; quod raro eveniet: quia intellectus non illa vñcunq; sed vt affecta tali præsentia, sive figura, aut extensione, quo pacto vere sunt distincta, subrogat pro insensatis rebus.

Confectarium 3.

Relatio in quantum huicmodi, & terminus *137* eius non per eandem, sed per distinctas cognitio-nes taguntur ab intellectu nostro pro præsensatu.

Vt luculentius id ostendam, suppono tanquam apud omnes certissimum, relationem vt talcm nullatenus, non cognito termino, cognosci posse. Nam cum ex proprio conceptu ad aliud sit, repugnat eam expresse concipi vt relatio est, & non concipi ad aliud: fieri autem non potest, vt cognoscatur expresse ad aliud, quin concipiatur aliud, vt patet. Quis enim non videat esse impossibile, vt cognoscatur cognitio, vel amor, vel productio terminata immediata ad Petrum, nullatenus cognito Petro? Est tamen controversum inter Auctores, an si necesse, vt per eandem cognitionem, quæ relatio cognoscitur, tangatur etiam indirectè terminus eius? Affirmant communiter Recentiores, vt Petr. Hurt. *disp. 7. de Anim.* *sec. 2.* Arriag. *disp. 6. sec. 4. & alij.* Idem supponit Ruiz *disp. 13. de Scient. sec. 1. n. 9. & 10.* Et que sententia Soar. *lib. 2. de Angel. cap. 19. & Arrub. 166. cap. 2.* Alij tamen ex aduerso opinantur, bene posse relationem cognosci non cognito termino eius per eandem cognitionem, dummodo cognoscatur per aliari, cum quâ prior connecta sit. Ita Molina *1. p. q. 56. art. 3. §. sententiam hanc, & q. 58. art. 3. cœlens Angelum non per eamde cognitionem, quæ se ipsum cognoscit vt relati ad Deum attingere ipsu Deum, sed per distinctam.* Cui consentit Tur. *de Ang. q. 36. art. 3. disp.*

disp. 44. dub. 2. §. Secundo mihi. Eiudem sententia est Alarc. *tract. 2. disp. 2. cap. 2.* eamque probabilem reputat Soar. *tom. 1. in 3. p. disp. 28. sec. 2. §. sed obiecti potest.* Imo *disp. 27. sec. 5. § secundus modus* eandem sententiam supponere videtur dum ait, relationem non esse medium cognoscendi terminum, sed potius supponere cognitionem eius, ut ipse cognoscatur.

138 Igitur conjectarium nostrum in ista secunda sententia, quam veram arbitramur, procedit. Probatur autem primum, & potissimum: quia plura vt plura non possunt nobis pro statu praesenti per eamdem cognitionem representari, ut *precedente conjectario* statuimus: compertum est autem relationem quatenus talentum, & terminum eius ut plura representari, sive cognosci, cum sit de conceptu relationis ad aliud à se distinctum se habere, vt notum est. Secundò probatur: quia voces distinctæ sicut distinctis conceptibus obiectui, ita & distinctis cognitionibus correspondere solent. Relatio autem, & terminus distinctis semper vocibus significantur. Tertiò quia res distinctæ non adunantur à nobis sub una cognitione, nisi quando adeo sunt inter se similes, ut possit abstrahi a illis conceptus communis. Sed relatio, & terminus ex proprijs conceptibus sunt inter se distinctæ, & valde dissimiles: ergo sub una cognitione non possunt à nobis adunari; sed distinctis sunt concipiendæ. Quartò: quia vel experientia ipsa videtur constare, dum iudicamus de subiecto auctum respectuum ad ipsum, qualis omnis actus est ex suo conceptu iuxta dicenda latè q. seq. distinctis nos cognitionibus attingere subiectum, & auctum, sicut & distinctis vocibus significamus, quandoquidem sæpe præcedit tempore apprehensio simplex subiecti, eademque subseruit postmodum accidenti iudicio, tendentique in auctum talis subiecti, quin opus sit ut subiectum ipsum per tale iudicium tangatur, prout apparet ex dicendis in dicta seq. q. Quinto species impressa, qua vtiour ad concipiendum relationem longè diuersa natura est ab ea, qua vtimur ad concipiendum terminum, siquidem relationis, & termini diuersos conceptus obiectu, sive dissimiles formamus, ut est notissimum. Nec possunt nobis conceptus obiectui dissimiles per similes species, aut per eamdem representari, ut fatus liquet ex dictis in totâ hac questione. Ergo non eadem, sed distinctæ, dissimilesque cognitiones sunt, quæ à talibus speciebus promanant circa relationem, & terminum. Sextò denique non minus repugnat amari mediū, ut medium non amato sine, quam cognosci relationem non cognito termino; & tamen in sententia satis communis distinctis actibus amantur saltē ut plurimum à nobis medium & finis. Ergo &c. Hæc satis modò.

139 Ex quibus obiter infertur contra Doctores prima sententia relata n. 137. possibilis vniuersaliter esse, vt cognoscatur relatio per cognitionem distinctam à cognitione termini connexam tamen necessariò cum illâ, eo quod absolute relatio sine termino cognosci nequit. Imo apud nos hunc modum cognoscendi necessarium omnino esse pro statu praesenti. Tamen apud videntes intuitu vtrumque videatur possibile, nempe, & quod per distinctas cognitiones cognoscantur relatio & terminus, & quod cognoscatur per eamdem quantumvis expressiæ, & distinctæ. De quo plura dicenda sunt in *tract. de scientia Dei. vbi*, que contra possunt opponi affatim diluemus. Id satis sit scire modo, per illa diuixat probari relationem sine

termino cognosci non posse, quod fatemur omnes; non tamen per eamdem cognitionem debere cognosci, quod nos negamus. Id obiter adnotare libet, quod loco citato fuisus est explicandum, ad hoc vt iudicatiū à nobis cognoscatur quāvis relatio in quantum huiusmodi, non opus esse quod iudicatiū etiam cognoscatur terminus eius, sed sufficere quod apprehendatur simpliciter. Tametsi quando relatio est connexionis iudicata valeat determinare intellectum ad iudicandum terminum. De quo etiam ibi multa plura dicenda sunt.

Conjectarium 4.

Quod intellectus humanus, quæ distincta sunt, ¹⁴⁰ sic adunet, ut conceptum unicum obiectuum communem pluribus, atque adeo vniuersalem efformet: Et quæ identificate sunt, sic distinguat, ut plures eiusdem entis formalitates obiectu præcis faciat. Modoque vnam, modò aliā, ceteris ignotis, percipiat. Quod etiam quæ in se sunt entia determinata, vagè concipiāt, id lane inde omnino nascitur; quod per phantasmatu substituta prout explicauimus, intelligit. Cæteroque si cuncta ab illo in se immediatè (ut cognoscantur ab intentionibus) non verò in dictis substitutis, quantumvis obscurè cognoscerentur, nullum apud nos vniuersale, nulla formalitatum distinctio, nullus conceptus vagus daretur: isque subinde, quem experimur in scientiis humanis successius progressus penitus pessum iret; longèque alter, quam modò per solos singulares adæquatos ac determinatos rerum conceptus, ut euénit intentionibus, cognoscemus.

Etenim si cuncta in se ipsis immediate per intellectiones nostras attingerentur, idem quod sunt in se re ipsa, essent in mente nostra obiectu. Atque adeo, quæ in se re ipsa plura sunt, in mente quoque plura essent, neque vnum apparere possent: quo omnis conceptus obiectuorum vniuersalitas qualis modò datur, cessaret. Et quæ realiter sunt vnum, vnum quoque essent in mente, nec plura possent apparere: quo distinctio formalitatum eiusdem entis, qualis etiam modò datur, cessaret itidem, nec vnam talium formalitatum (vt nunc euénit) cognoscere vlo pacto possemus, ignotis reliquis. Tum quæ in se sunt entia determinata, determinata quoque in mente repræsentarentur, nec vt sæpen numero euénit vaga possent, prout fuisus in sequentibus ostendemus.

Itaque tunc intellectus noster format vniuersale ¹⁴¹ quando pro pluribus inter se similibus vnum & idem phantasma sensibilia subrogat; eaque in vno, & eodemphantasmate tanquam in substituto cognoscit: tunc enim illa cuncta eo ipso apparent vnam nostro intellectui, sub vnoque conceptu obiectu cunctis communis cognoscuntur. Quod est conceptum vniuersalem ipsum in nostro intellectu formari similiter (vice tamen verâ) tunc intellectus noster distinguit in eodem ente plures diuersas formalitates, quando pro illo plura diuersa phantasma sensibilia subrogat, illudve in pluribus diuersa phantasmatis tanquam in substitutis cognoscit. Tunc enim tale ens eo ipso plura intellectui nostro appetit, sub pluribusque conceptibus obiectu inter se diuersis cognoscitur. Tunc denique format conceptum vagum, quando pro vna, vel alia re aliquis multitudinis subrogat phantasma determinatum, prout supra n. 93. dicemus, modoque explicauimus amplius.

Et

Et primum quia non semper ex subrogatione pluriumphantmatum pro eodem ente ab intellectu nostro oriunda resultat formalitatum obiectuum præcisio, & si aliqualis refutet, semper obiectua eiudem entis multiplicatio, scire opus est multiplicationem obiectuum, quam idem ens in mente nostra à pluribusphantmatibus pro ipso subrogatis fortitur, duplēcē posse, alteram præcisiam, quā tale ens veluti in plures partes diuiditur, alteram non præcisiam, quā tale ens veluti in plura entia adquata multiplicatur. Ex quibus per primam sit formalitatum præcisio. Per secundam non item. Nascitur autem carum dicerimē ex diueritate principiorum, quibus intellectus determinatur ad subrogationemphantmatum efficiendam. Quando enim principia substitutiva vniusphantmatum idem ipsum ex se notificant in re intelligenda, atque notificant principia substitutiva alterius, tunc distinctio obiectuum nascens præcisua non est, sed multiplicatiua adæquati obiecti. Quando vero principia libilituentia vniusphantma pro re intelligenda alicuius dumtaxat partis, formalitatiē tali rei sunt quatenus est ex se notificativa; principia vero phantomma alterum pro eadem re substitutiu alterius partis, formalitatis ipsius rei ex se notificativa sunt; tunc distinctio, quæ ex parte obiecti, sive conceptuum obiectuum reluit, præcisua est talis rei in diuersis sui formalitatibus, seu partibus. Tunc autem principia determinativa intellectus ad subtilitendumphantma pro re intelligenda, vnius dumtaxat formalitatis rei sunt, quatenus est ex se notificativa, quando talis natura sunt, ut eodem omnino modo talem rem intellectui notificant, etiā ea non eset amplius re verā, quam talis formalitas, eo quod potentia proximè intellectu per talia principia constituta in vi potest intellexiūtua dumtaxat postulat ex se vnicam talem formalitatem notificare inphantmate. Tum etiam rem eamē quasi compolitam ex pluribus formalitatibus, seu partibus præcisus obiectū concipere. Prout pluribus explicandum est *infra dicta diff. 13. q. 9.*

¹⁴³ Sed demus interim nihilominus pro maiori intelligentiā doctrina nonnulla exempla. Determinatur quis quibusdam principijs, aut etiam pro arbitratu ad concipiendam rem eamē secundum idem distinctis in locis, & sub distinctisphantmatibus, aut dissimilibus, aut similibus. Tum quidem multiplicatio conceptuum obiectuum, quæ appareat penesphantmatum multitudinem pro tali re subrogatorum nullatenus præcisua est: quia cuncta principia pro tali re substituentia taliaphantmatu idem ipsum in ipsa re notificare, quatenus est ex se, prætendunt. Altera res succedit, cum videat quis lucem, & per apprehensionem oriundam à tali visione, per aliāque insuper diuersa de-

terminatiua iuxta doctrinam *suprā* traditam à num. 108. determinatur ad iudicandum de tali luce, modo quod existit, modo quod existere potest, modo quod est productua luminis, modo aliud quidpiam, subrogatis pro luce ipsa diuersisphantmatibus diuersis hinc iudicij correspontibus. Tunc enim multiplicatio eiusmodi prædicitorum lucis, in quæ tendunt talia iudicia, præcisua est: quia talia prædicata penes diuersitatemphantmatum substitutorum pro luce diuersa sunt eiudem lucis formalitates cognitæ diuisiue, sive inique per talia iudicia, eo quod principia determinativa intellectum ad primum ipforum iudiciorum dumtaxat sunt notificatiua existentiae lucis; quæ autem determinant ad secundum, tantum notificant ex se potentiam, quam lux habet ad existendum; quæ vero ad tertium potentiam, quam lux habet ad producendum lumen: pariterque dicendum de ceteris. Simili modo; Cernit, quis eminus ens quoddam progresiū se mouens, indequæ inducit per discursum ad iudicandum esse illud animal, subrogato pro ente illophantmate quodam animalis, neque ex vitalium principiorum aliquid amplius de tali ente iudicare valeret: eo quod talia principia ex se amplius non sunt notificativa. Pergit deinde, & experitur illud ens loqui. Hincque rursus per discursum inducit ad iudicandum in alio subrogatophantmate esse illud rationale, seu esse hominem: eo quod principia, quæ accesserunt, iam sunt rationalitatis illius, humanitatius notificativa. Progrediuntur tandem vterius, & per alia accidentia, quæ experitur talis entis propria in alio substitutophantmate iudicat illud esse Petrum; Sieque penes huiusmodi diuersa iudicia,phantmataque subrogata diuersa resulant in tali ente formalitates obiectue præcisae, pariterque per iudicia ipsa cognita diuisiue. Tantumdemque euenit quoties de qualibet re proposita, ut de subiecto, aut ex terminis aut per discursum diuisiū iudicat intellectus plura, & diuersa prædicta, quæ totidem sint eisdem rei formalitatibus obiectue præcisae ratione totidem diuersorumphantmatum pro tali re substitutorum modo explicato; idque, sive huiusmodi prædicata iudicentur rei conuenire, prout in statu existentiali, sive prout in statu quidditatino iuxta doctrinam cōmemoraram *n. 11.* Vide obiter deprehendens præcisionem obiectuum formalitatum, non tam ex parte subiectorum, quæ ex parte prædicitorum, in que iudicia nostra tendunt, le habere: prædicata enim sunt potissimum, quæ tum inter se, tum à subiecto, de quo prædicanter, obiectuē præscinduntur ab intellectu nostro, ut amplius constabat ex dicendis *qnaest. seq.* atque etiam *diff. illa. 13. q. 9. sep̄ citata.* Vbi ad rem plura.

Iam vero circa constructionem vniuersalis *144* vnię oriundam, ut dicebamus ex modo, quem habemus intelligendi perphantmatu substituta; Tuncque ab intellectu nostro exequuntur, quando ille idoneis ad id principijs determinatus vnu, & idemphantma sensibile subrogat pro omnibus omnino excoigitabilibus rebus, quæ in aliquā formalitate, ratione obiectuum, sive essentiali, sive accidentalē confirant iuxta doctrinam *suprā* traditam; Modo adnotandum superest primò; eas res dumtaxat ab intellectu nostro sub conceptu vniuersali adunari, quæ omnino inter se similes sunt quoad eam formalitatem, sive rationem obiectuum, secundum quam adunantur. Quæ quidem similitudo plerumque non rerum ipsarum

quam raro habent, sed phantasmatum est, sub quibus ea formaliter, seu ratio in singulis ipsis rebus concipitur. Tunc solum similitudo ipsarum rerum ad concipiendum vniuersale conferre potest immediate, quando res ipsae sensibiles sunt per propriasque species apprehensae, vt siue sub uno concepitu adunantur, vt quando plures albedines sub concepta communis albedinis comprehendimus subrogato pro omnibus uno phantasmae albedinis simili singulis. Vnde rursus efficitur, vt quando conceptus vniuersalis ad inferiora contrahitur, quibus conuenit; contractio non aliter fiat, quam subrogando pro singulis seu determinate, seu vagèphantasma, quod erat subrogatum pro omnibus. Quod tandem fit, vt ille ipse conceptus, qui erat communis, in singulis inferioribus reperiatur formaliter. Propriissimè subinde verificetur, vniuersale esse unum àptum ad essendum in multis, iuxta definitionem Aristotelicam receptam ab omnibus, vt paulo explicatus dicam postmodum *Consecr.* 6.

145 Secundo est adnotandum inter conceptum vniuersalem, & particularem, seu vagum solere à quibusdam recenseri conceptum indefinitum, qualis videtur efformari, quando rationem aliquam, formaliter obiectuam concipimus veluti praescindendo ab eo, quod ea in uno, vel in pluribus reperiatur. Perperam tamen ponitur conceptus indefinitus, vt conditius ab vniuersali, & singulari, & vago. Quoniam quæcumque concipimus, ad ea tria capita reuocentur, neceps est: quandoquidem non possunt non esse illa, aut plura determinatae, qualia cadunt sub conceptum vniuersalem, aut unum determinatae, quale cadit sub singularem, aut hoc, vel aliud ex extremis disiuncti, quale est, quod cadit sub vagum. Ceterum quia conceptus vagus, aut inter extrema singularia, aut inter extrema vniuersalia, aut inter extrema ex virtute mixta vagari potest. Hinc est, quod formalitatem aliquam huc rationem obiectuam possimus concipere veluti praescindentes ab eo, quod ea in uno, vel in pluribus reperiatur. Hoc tamen aliud non est, quam eam concipere, vt conuenientem vni, vel pluribus vagè, seu disiunctiuè. Vnde etiam efficitur ut sèpè videatur vniuersalis conceptus, qui re verè est vagus, quemadmodum conceptus vere vagus sèpe determinatus esse videtur.

146 Tertio enim est adnotandum, quando conceptus vniuersalis per differentiam singularis contrahitur, esti per illam determinari penitus videatur; tamen ut plurimum saltem non ita fieri sed solum de vniuersali in vagum transire; quia id sibi explicant principia, qua determinant ad contractionem faciendam. Quotiescumque enim conceptum vniuersalem sub ista forma prædicamus de singulari, ut plerumque fit. *Petrus est homo. Ioannes est albus. Paulus sedet. &c.* sensus haud dubio ex parte predicationi est vagus, perinde ac si diceremus. *Petrus est aliquis homo. Ioannes est aliquod album. aut aliquā albedine est albus. Paulus aliquā sessione sedet. &c.* Quod probo primò, quia huiusmodi propositiones æquè essent vera circa dubium: esti Petrus est alius homo, aut alia humanitas est homo, & Ioannes est alius albus, aut alia albedine est albus, & Paulus alia sessione fuderet. Secundò, quia dialecticum sensum p̄ se ferunt illæ, atque ha de predicatione determinatio. *Petrus est hic homo. Ioannes est hoc album. aut hæc albedine est albus. Paulus sessione ista sedet.* Tertiò: quia ista propositiones: *hic homo est homo. hoc animal est animal. hoc rationalitas est rationalitas.* & similes non constant terminis

synonimis, vt est notissimum; constarent autem si prædictum perinde, ac subiectum determinatum esset. Quartò: quia scienti evidenter, Petrum sedere, aut esse album, ignotum adhuc manere potest, quā determinata felicitate fedeat, & quā determinata albedine albus existat. Quæ omnia argumento sunt omnes eiufmodi propositiones sub formâ supradictâ conceptus de predicato vago esse. Tantumdènque subinde dicendum erit de iudicijis ipsis correspondentibus, nisi aliquando aliunde constet oppositum.

Denique circa conceptum vagum, quem medio ¹⁴⁷ phantasmate determinato formare solet intellectus noster induxit siue determinatus per principia, que ex se dantaxat sunt notificativa alicuius rei ex pluribus vagè sumptæ, alicuiusve formalitatis, siue rationis obiectuæ, prout conuenienter disiunctiū vni rei, vel alij, vel alij alicuius integrè multitudinis, quā ratione *suprà* explicauimus *nu. 122.* Id solum restat modò notandum, talem conceptum aut incomplexum esse posse, aut complexum. Incomplexum euadit quando pro re, vel ratione obiectuā vagè vnicum subrogatur phantasma, vt cùm dicimus *aliquis homo currit*: complexum autem, quando plura, vt cùm dicimus: *hic homo. vel hic homo currit.* Quod rursus aut ex extremis similibus potest constare, vt in exemplo positivo, aut ex dissimilibus. Ut si dicamus. *Homo. vel equus. currit. Homo legit. vel ambulat. Petrus legit. vel leorugit. &c.* sub quibus omnibus diuersis formis idem semper contingit sensus saltē aequivalenter; atque adeo idem semper est modus subrogandi pro re, vel ratione indeterminata, seu vaga, aut unum, aut plura phantasmata determinata in quibus illa siue per vñā siue per plures cognitiones vagè seu disiunctiū cognoscitur. Posse autem in quolibet propositionum generale aliquos terminos esse vagos, & aliquos determinatos indubitatum est.

Adierto tandem eti conceptus seu terminus dis- ¹⁴⁸ junctius à conceptu, seu termino disiuncto absoluè discriminatur à Logicis afferentibus primum determinatè; secundum confusè supponere, siue supponi; re tamen verà eos ex parte hui, aut intellectionem, quas terminant, hoc est ex parte formæ nequaquam differre, sed tantum ex parte materie, ut ex dicendis *diph. 10. q. 2.* constabit.

Conjectarium 5.

Ex eodem, quem habemus, intelligendi, modo ¹⁴⁹ nascitur, vt multifariam sub vnicō, & eodem conceptu obiectu plura possimus, arque soleamus complecti, intelligendo scilicet illa sub tali conceptu confusè.

Quia nimur multis, & varijs modis vnum, & idem phantasma pro pluribus obiectis intelligentis subrogare possumus, & solemus. Primo enim subrogari anobis potest vñā phantasma pro pluribus intelligēdis distributiu sumptis, quo calu ita subrogatur pro omnibus ut etiā subrogetur pro singulis. Imo id est subrogari pro omnibus distributio, seu diuisiū sumptis, ac pro singulis subrogari totius multitudinis. Quo quidem subrogationis genera vñimur, quando si cimus vniuersale. Ex eoque nascitur, vt conceptus sub tali phantasma plurim formatus ad singula aliquo modo contrahi possit, atque ita de singulis verè, & formaliter predicari, ut idem semper nobis appareat tam cum abstractus ab ipsis pluribus, quam cum contractus in eisdem repreäsentatur,

Disp.II. De natura. intell.&c. Quæst.III. 79

repræsentatur, ut *supradictum*. 144. dicebam.

¹⁵⁰ Secundò subrogari à nobis potest vnum phantasma pro pluribus obiectis intelligendis collectiuè sumptis, vt quando vnico conceptu quoduis totum, aut quoduis aggregatum plurium collectiuè concipimus. Idque vel conceptus aut omnibus, aut aliquibus partibus talis aggregati distinet penes distinctionem partium extentionis, quas ipsum phantasma secum fert, vel conceptis omnibus confuse, & quasi coniectis ipso phantasmate. Quibus in casibus totum ipsum phantasma pro singulis ipsis partibus diuisive sumptis non subrogatur. Unde conceptus obiectiuè, quem de toto, vel aggregato sub tali phantasmate formamus, non magis de partibus singulis est prædicabilis, quam ipsum totum, vel aggregatum de singulis ipsis partibus prædicabile est.

¹⁵¹ Tertiò subrogari à nobis potest vnum phantasma pro pluribus obiectis intelligendis vagè, seu disiunctiue acceptis, seu potius pro aliquo obiecto aliquis multitudinis vase, seu indeterminate sumpto, prout *supra* n. 122. rursumque *Conf.* 4. explicauimus. Quo casu conceptus obiectiuè vagus ex tali subrogatione resultans de singulis eius multitudinis est prædicabilis vere, & formaliter, vt cum conceptum vagum hominis de singulis hominibus prædicamus dicentes. *Petrus est alius homo. Ioannes est alius homo*, &c. Dicentur autem distinctionis gratia huiusmodi adunationes plurim sub uno conceptu obiectiuo. Prima quidem adunatio vniuersalitatis. Secunda adunatio collectionis. Tertia adunatio disiunctionis.

¹⁵² Porro quoque prædictarum trium subrogationis vniusphantasmatis pro pluribus obiectis intelligendis, aut potest fieri pro pluribus realiter inter se distinctis, vt quando sub vnico conceptu vniuersali hominis concipimus omnes homines; & sub vnico conceptu collectiuo Petri concipimus omnes partes physicas eius, vel essentiales, vel etiā integrales; & sub vnico conceptu disiunctiuo, seu vago animalis vagè concipimus omnia animalia modis iam explicatis. Aut fieri potest pro pluribus alijs per solam rationem distinctis inter se, vt quando sub vnico conceptu vniuersali entis, aut attributi concipimus omnia attributa Dei realiter identificata; & sub vnico conceptu collectiuo hominis concipimus animalis, & rationale realiter etiam identificata inuicem, & cum ipso; Et sub uno conceptu vago attributi Dei vagè concipiimus omnia ipsius attributa.

¹⁵³ Hac cùm ita sint, nonnulla adhuc circa illa obseruanda restant. Sit primum, conceptum vniuersalem comparatione eorum, qua comprehendit, totum logicum solere nuncupari; conceptum vero collectiuum ab obiecto, quod comprehendit, dici posse aut totum physicum, si partes collectiuè conceptæ physice inter se distinguantur, aut totum metaphysicum, si metaphysice dumtaxat, seu per rationem nostram sint illæ distinctæ.

¹⁵⁴ Secundo obseruandum est, conceptum vniuersalem, aut etiam vagum eodem modo solere semper dicere omnia inferiora sub se contenta; cum tamen conceptus collectiuum interdum dicat omnes partes, quas sub se continet directè; interdum vero aliquam earum, aut alias tantum directè, & aliquam, aliquas oblique. Tum aliquando omnes dicit determinatè; aliquando vero nonnullam, nonnullasue determinatè; residuum autem, sive residua vagè. Quo casu conceptus euadit veluti mixtus ex collectiuo, & vago. Solet præterea con-

cepus collectiuus, sive cum vago mixtus nonnunquam dicere omnes suas partes & quæ explicite, vel implicitè; quandoque vero aliquam explicite, & reliquias implicitè dicit. Quod evenit quando ex phantasmate proprio partis explicite, sive ex materia eius phantasma compingitur subrogandum pro cunctis partibus. Quemadmodum agendo de concretis q. 4. *Conf.* 3. explicabimus.

¹⁵⁵ Tertio obseruandum est, dum plura sub vnico conceptu aut vniuersali, aut collectiuo adunamus, plerumque præscindere nos obiectuè à differentiis individualibus singulorum includentibus predicationum distinctionis realis, quæ inutem inter se distinguntur: quia plerumque principia determinantia ad talem adunationem faciendam non iunt ex se notificativa talis prædicati: quia tamen interdum ipsum ex se notificant, præterim quando cognitio eius explicita, seu distincta præcessit; interdum dum plura adunamus à prædicato pluralitatis, seu distinctionis realis, quam illa habent, non præscindimus; sed illud cum alijs cognoscimus tametsi implicitè, seu confusè, hoc est, non medijs pluribus phantasmatis proportionatis, & appropriatis ad concipienda plura vt plura, sed medio vnico phantasmate proportionato, & appropriato ad concipiendum vnum, seu plura vt vnum. Itaque aliud est quoties plura sub vnico conceptu adunamus, non apparere illa nobis vt plura pluralitate rationis supposita; quia non per plura, sed per vnum tantum phantasma substitutum nobis apparent; aliud non apparere nobis pluralitatem realem, quam ipsa habent in se se. Primum semper est verum, vbi eiusmodi adunatio interuenit. Secundum, est plerumque etiam sit verum, quia præscinditur à dicta pluralitate reali; interdum tamen est falsum, quia non præscinditur. Nec mirum sit, quod pluralitas vera interdum per conceptum magis proprium unitatis repræsentetur; siquidem vera unitas, seu identitas plerumque per conceptum repræsentatur magis proprium pluralitatis, quoties nimis pluribus interuenientibus conceptibus obiectuis iuxta dicens q. 4. iudicamus aliud esse vnum, seu idem cum altero vel secum. De quo iterum redibit sermo *Disp.*

13. q. 9.

Quarto obseruandum est, dum plura sub vnico ¹⁵⁶ conceptu, aut vniuersali, aut collectiuo adunamus, est nonnunquam à nullo prædicato reali singulorum fiat præcisio; eo quod principia determinantia ad faciendam adunationem illa cuncta notificant quoad totum, quod sunt in se re ipsa; plerumque tamen præscindere nos obiectuè non tantum à singularibus, sed etiam ab alijs prædicatis eorum, adunantes scilicet illa quoad aliquod solum, aut quoad aliqua præcisus reliquis. Sic quoties adunamus plura sub conceptu vniuersali generico quoad illam tantum formalitatem à reliquis præcisan, ea adunamus per quam constituitur tale genus; vt cernere est quando adunamus omnia animalia sub conceptu præcisio animalis; omnia viuentia sub conceptu præcisio viuentis; omnes substantias sub præcisio conceptu substantiarum & sic etiā dum adunamus plura sub vnico conceptu collectiuo concreti, seu adiectivi, seu substantiæ, sive ex singulis talis concreti partibus, præterimque ex illa, vel illis, qua implicitè significantur, & concipiuntur, vnam aliquam formalitatem adunamus cum alijs à reliquis earundem partium obiectuue præcisan. Tametsi interdum partes ipsas quoad totum, quod sunt, re ipsa adunemus. Quod cernere

G 4 est

est in his concrecis homo, album. Primum enim Theologicè & substantiè sumptum explicatè dicit humanitatem præcisè quoad conceptum humanitatis ex se specificum; implicitè autem subsistens, seu personalitatem præcisè quoad conceptum substantia, seu personalitas ex se genericum. Secundum verò adiectiu sumptum explicitè dicit albedinem secundum conceptum ex se specificum albedinis; implicitè autem subiectum albedinis secundum conceptum genericum, & valde commune subiectum albedinis. Tantundem est de alijs concretis tum substantiis, tum adiectiis iuxta communem, & ordinariam modum, quem illa concipiendi, atque significandi habemus. Hoc tamen non vetat quomodo quis possit interdum concretum substantium coalecens ex hac determinata humanitate, & ex hac determinata substantiæ quoad totum, quod iungit, re ipsa concipere. Tum adiectuum ex hac albedine, & hoc subiecto quoad totum, quod re ipsa sunt. Quæ pariter aut per predicta, aut per alia nomina pro arbitrio significare poterit.

157 Et quoniam ex modo, quem habemus connaturalem concipiendi vnam formalitatem præcisam obiectu ab alijs, cum quibus est idem à parte rei, nascitur ut eam communiter, & vt plurimum cum quâdam indifferentiâ, atque adeo conceptu vago concipiamus, eo quod principia ex se notificativa eius præ ceteris plerumque non hanc determinante, sed aliquam talen formalitatem notificare posulant, conceptuque de illa formata indifferens communiter est ad illam, vel aliam, vel quamlibet eiusdem rationis. Consequitur ut quando pars aliqua concreti, sive conceptus collectiū formalitas est obiectu præcia ab alijs, cum quibus realiter est idem, ea communiter, & vt plurimum non determinante concipiatur; sed vago: pariterque per nomen concretum significetur. Quocirca dicunt Theologî communiter, concreta substantia non determinante; sed vago dicere omni partem sui, quam dicunt implicite. Tantundemque de adiectiis, de partib[us] iuxta doctrinam nostram veniunt intelligenda.

Imprimis enim definiens vniuersale lib. 7. Metaph. xxi. 45. dixit Philosoph. *Hoc enim dicitur vniuersale, quod pluribus inesse naturam est.* Et lib. 1. Perihem. cap. 5. *Dico autem vniuersale, quod de pluribus natura est predicari.* Et lib. 1. Post. cap. 8. loquens de vniuersali ait. *Esse igitur unum quid operari, idenque de pluribus non solum communis nomine predicandum.* Et lib. 2. Post. cap. vlt. *Quod est unum praeter multa, quodque in omnibus illis unum inest.* Quæquidem definitiones inceptæ essent, nisi vniuersale ita sit unus conceptus obiectiū abstractus a multis, & eis communis, vt ipsem sumptus formaliter, prout nobis obiectuè appetat, integer reperiatur in singulis, & de eis predicetur; prout vere iuxta experientiam indubiam à nostro intellectu reperitur & predicatur. Quod tamen impossibile esset, nisi vniuersale formaliter per unumphantasma sensibile constitueretur ita substitutum pro multis in statu abstractionis, vt idemmet in

statu contractionis veniat substituendus pro singulis, vt pluribus dispergit. 17. explicandum à nobis elt.

Deinde Arist. lib. 1. Physic. text. 49. ait. *Vni- 159*

uerale quidem enim secundum rationem nostrum est.

Singulare autem secundum sensum. Ratio quidem enim ipsius vniuersalis est, sensus autem particula-

ris. Quam doctrinam non semel ab Arist. expre-

sam, suppositam alijs in locis vbiique sequitur S.

Th. atque ita 1. p. q. 86. art. 1. rem tractans ex

professo concludit. Vnde intellectus noster directè

non est cognoscitus nisi vniuersalium; indirectè au-

tem, & quasi per quamdam reflexionem potest cog-

noscere singularia. Quam sententiam sequuntur

Thomistæ communiter. Etsi pro opposita stent Co-

nimb. lib. 1. Physic. cap. 1. q. 4. art. 2. Rub. lib. 3.

de Anim. cap. 4. q. 3. Petr. Hurt. dispe. 5. de Anim.

sec. 6. Franc. Alf. dispe. 12. de Anim. sec. 5. n. 7.

& communiter Recentiores. Qui tamen omnes non

difficile videntur conciliari posse iuxta doctrinam traditam.

Certum enim est primo intellectum no-

strum per simplicem apprehensionem attingere ea-

dem ipsa singularia obiecta, quæ attingunt sensus,

quorūque propriæ species eorumdem sensum

ministerio ad intellectum derivantur, vt ex doctrinâ stabilitâ dispe. 1. q. 1. & 2. liquidum est. Secon-

dò est certum dum intellectus noster aliquid iudicat

de aliquo obiecto singulari, vt de Platone, Socrate,

&c. non posse non cum tale obiectum simpliciter

falsum appprehendere. Tertiò certum est omnem

conceptum obiectiū significabilem per verbum

ex genere suo conceptum vniuersalem esse, atque

adeo multis communem, si abstractum ab omni-

bus concipiatur, vt sapè fit. Ob id namque nulla

sunt verba propria, quemadmodum sunt nomina

propria, nimirum rerum singularium. Et quoniam

obiectum, in quod iudicium nostrum tendit, vnicè

est obiectiū conceptus significabilis per verbum

per modum actus, vt ostendimus quæst. seq.

conficitur obiectum proprium nostri iudicij non

posse non esse conceptum ex suo genere vniuersalem.

Etenim ea est conditio nostri intellectus pro

hoc statu satis nota bene obseruant, vt nihil iudi-

care posse adhuc de rebus singularibus, quod non

fit singularitate abstractibile, atque adeo ex suo

genere vniuersale, vt cernere est in omni conceptu

significabili per verbum, quale necessario esse de-

bet obiectum iudicij nostri, vt dicemus. Quartò

enique certum est quoties conceptus vniuersalis de

singulari iudicatur, seu prædicatur, per ipsum sin-

gularitatem aliquo modo contrahi ad eis singula-

ris; singulariæque subinde saltem vagum, seu in-

determinatum iuxta superiori dicta euadere, prout

in statu contractionis; tamen semper dicatur ex se

vniuersalis; eo quod à singularitate, per quam

contrahitur iterum abstractibilis est.

Ex his sequitur primo intellectum nostrum per

160 iudicium (quo solum absolute, & simpliciter dieci-

tur intelligere) dumtaxat attingere obiecta ex se

vniuersalia, quo solum voluisse censendi sunt

Arist. & S. Th. locis citatis. Et quia iudicium nostri

intellectus, dum directè tendit in actum significa-

bilem per verbum, vt in obiectum proprium, non

potest non connotare, sive supponere apprehensum

subiectum talis actus, quod sapè est aliquid singu-

larum, id est fortasse S. Th. dicit ab intellectu no-

stro directè quidem solum vniuersalia, indirectè verò

singularia cognosci. Secundò confat nequit qua-

negari ab Arist. & S. Th. concipi ab intellectu no-

nstro per se, & directè per simplicem apprehen-

nem

nem res singulares: nam simplex apprehensio (quæ obiectum potius proponitur intellectui intelligentium, quam intelligitur, loquendo absolute, & simpliciter) non cadit sub intellecione, seu cognitionem singularium simpliciter dictam, quam ipsi negant. Tertiò constat expissimè ab intellectu nostro iudicari, atque adeo prædicari de subiectis singularibus prædicata ex se vniuersalia, quæ prout in statu prædicationis, seu contractionis modo dicto sunt singularia. Quo sensu bene potest dici intellectus noster directe intelligere singularia absolute, & iudicatiue. Quod solum censendi iunt velle, Authoræ secunda sententia. Si autem hoc dumtaxat volant, Authoribus primæ non contradicunt, vt ex dictis liquidum est.

¹⁶¹ Præterea Arist. cum dixisset lib. I. Post cap. 2. Notiora esse nobis proxima sensui, nimirum singularia: simpliciter verò, & secundum naturam esse notiora, quæ a sensu longius distant; videlicet vniuersalia. Oppositum videatur tradere lib. I. Phys. cap. I. dicens confusa & vniuersalia notiora esse nobis: secundum naturam verò esse notiora elementa, principiaque, in qua solent diuidi illa; & ideo in scientijs ex vniuersalibus ad singularia oportere procedere. Siquidem ea insita natura nobis est via, vt a notioribus nobis ad notiora secundum naturam procedamus. Que duo loca concilians S.Th. ibidem ait in primo comparare Arist. vniuersalia ad singularia simpliciter; ex quibus singularia, quæ per sensus intrant, notiora sunt nobis; cum tamen vniuersalia sint notiora secundū sensu; secundū verò comparare magis vniuersalia, vt genera ad minus vniuersalia, vt species, hasque appellare singularia; ex quibus genera sunt notiora nobis: species verò vptotē perfectiores notiores suā naturā sunt.

¹⁶² Alij alij modis conantur dicta Philosophi conciliare; quibus omisſis; quia semper huiusmodi conciliatio difficultatibus obnoxia manere videtur; veniendo ad rem cum eodem S.Th. I.p. q.85, art. 3. confessane ad eius doctrinam, & ad superioris dicta. Afferro primò prædicata ex se vniuersalia semper esse naturā suā notiora rebus singularibus relate ad intellectum nostrum; eoque notiora, quo sunt vniuersalia: quia quo aliquid in pluribus reputatur, eo fit nobis magis obuium, eoque promptius se se insinuat notificaque nostro intellectui. Dico autem relatè ad intellectum nostrum, quia relatè ad intellectum cognoscencem res intuitu, nullum est obiectum vniuersale, sed cuncta sunt singularia, prout sunt à parte rei: inter entia autem singularia ea solum videntur dici posse notiora alijs secundum naturam, que eisdem secundum naturam sunt perfectiora.

¹⁶³ Verum enim verò quia prædicata ex se vniuersalia & possunt considerari in statu abstractionis, & in statu contractionis iuxta nuper dicta. Tum bifiaria sunt cognoscibilia iuxta doctrinam tactam. n. 111. tradendamque fusiū in sequentibus, nempe quoad an est, sive prout sunt in statu existentiiali; & quoad quid est, sive prout concepiuntur secundum se in statu quidditatuo, seu obiectivo. Afferro secundo loquendo de notitia quoad an est, prædicata ex se vniuersalia prius esse cognoscibilia, atque adeo notiora nobis prout in statu contractionis, quam prout in statu abstractionis. Quod in re est dicere quondam tale genus notitia prius cognoscibilia, notioraque esse nobis singularia, quām vniuersalia: siquidem singularia per intellecione simpliciter, & absolute tam, qualis solum est iudicativa, dumtaxat sunt cognoscibilia per se, & di-

rectè ab intellectu nostro quoad prædicata ex se vniuersalia in ipsis contrafacta; non itidem quoad singularitates, per quas contrahuntur, atque adeo singularizantur, vt paulò ante explicatum est. Ratio autem huius assertionis in promptu est: quia eiusmodi genus notitia ad intellectum nostrum intrat per sensus, & sensus singularium sunt; quo fit vt per tale notitia genus intellectus noster prius & notius de singularibus, quām de vniuersalibus iudicatur.

Loquendo verò de notitia quoad quid est, aſſe-¹⁶⁴ ro tertio prædicata ex se vniuersalia prius esse cognoscibilia, notioraque nobis prout in statu abstractionis, quām prout in statu contractionis, hoc est, prius sunt cognoscibilia, notioraque nobis quoad tale genus notitia vniuersalia, quām singularia. Quia tale genus notitia non intrat ad intellectum per sensum; sed in ipso intellectuali lumine habet suam originem, à quo quidem, quod ad ipsum præcisè attinet, prius, & notius deprehenduntur conceptus communes, quām singulares in eis contenti, vt experientia docet. Que omnia ex dicendis etiam in sequentibus magis conspicua fient. Modo fatuerit illa vtcumque indicabit.

Ex quibus pater quomodo loquendo vniuersale¹⁶⁵ prædicata ex se vniuersalia respectiuè ad intellectum nostrum non solum naturā suā; sed etiam quoad nos sint notiora, quām res singulares, quatenus hæ præter ipsa vniuersalia, suas singularitates inuoluunt non cognoscibiles à nobis per se, & directè iudicatiue; sed tantum appræhensiue. Crediderim autem etiam vniuersalia ipsa comparata inter se quoad diuersos status, diuersisque cognoscendi modos, quā ratione sunt notiora, aut minus nota quoad nos iuxta dicta, eadem dicenda: esse notiora, aut minus nota naturā suā. Quia in ijs, quæ solum abstractiue, seu per species alienas, prout nos cognoscimus, cognoscibilia sunt, qualia sunt nostra, vniuersalia prout talia. Idem videtur esse, notiora, vel minus nota esse quoad nos, ac esse notiora, vel minus nota naturā suā, & vice versa. Quidquid sit de alijs, quæ in esse cognoscibilium non ad nostrum solum; sed ad plures diuersisque natura intellectus comparabiliæ sunt.

Confectarium 7.

Ex vi præcisè cognoscendi per species alienas¹⁶⁶ non facit intellectus noster entia rationis ficta, qualia à cognoscibiliis etiā per proprias species sunt factibilia. Facit tamen entia rationis supposita, que ab illis longè diuersa sunt: nullatenusque effici possunt à cognoscibiliis per proprias species.

Prior pars huius Confectarij contra Franc. Alf. citatum n. 71, alijsque Recentiores est, qui putant quoties quilibet insensatum concipiimus ad instar alicuius phantasmati sensibilis, vt Angelum ad instar iuuenis, ex vitroque per identitatem fictitiam tertium quoddam ex suo conceptu chymericum ab intellectu nostro compingi; atque ita ens rationis fictum ab ipso fieri. Quām verò falsa sit hæc doctrina ex nostrā satis stabilita in praesenti quæst. constat. Per quam etiam eadem prior pars Confectarij probanda & explicanda venit. Etenim quando concipiimus Angelum ad instar iuuenis, aliud non facit intellectus, quām subrogare sibi iuuenem loco Augeli, in ipsoque subinde iuuenie, tanquam in substituto, Angelum ipsum intelligere; in quā subrogatione, sive substitutione nullum figuratum interuenit ab intellectu factum. Nam Angelus, qui abfoliuit

absolute intelligitur, quid verū est reuerā existens, ut iuppomimus phantasma autē iuuenis, in quo intelligitur, obiectum quoddam est sensibile factibile à Dō, atque adeo quid etiam verum quoad essentiam possibile; neque est, quod vetet esse etiam verum quoad existentiam. Aliud autem prater hęc duo non interuenit, quod cum sit obiectiuē in mente, re ipsā non sit, prout ad eam rationis fictum requiritur. Quod si huiuscemodi sensibilia phantasmata, dum pro alijs rebus intelligendis subrogantur, plerumque finguntur quoad existentiam tum ab intellectu, tum à phantasia, eo quod, cum non sint reuerā, apprehenduntur, ac si essent; quo iure entia rationis quoad existentiam ficta vocari possunt. Id tamen caluale, accidentariumque est in ordine ad talem subrogationem: nam & subrogatio eodem modo fieret quantumvis phantasmata subrogata essent vera quoad existentiam, vii non nunquam fortalē de facto sunt, & eodem modo ipsa phantasmata essent ficta quoad existentiam, quantumvis non subrogarentur pro rebus alijs intelligendis. Ob id in conjectario dico ex vi praeisē cognoscendi per species alienas, atque adeo subrogandi, iuxta sententiam meam, pro rebus cognoscendis phantasmata, non fieri ab intellectu nostro entia rationis ficta. Tum quia quando id, quod per speciem alienam, per dictamque subrogationem cognoscitur, verum non est, ab intellectu fingitur ens rationis, non quia tali modo cognoscit; sed quia re vera non datum id, quod cognoscit.

¹⁶⁷ Iam verò secunda conjectari pars ex eadem nostra doctrinā probanda venit. Cum enim, iuxta *superius* dicta, ea, quæ à nobis cognoscuntur per phantasmata substituta, veluti per quamdam extrinsecam denominationem induant in mente nostra obiectiuē conditions talium phantasmatum, quatenus apparent plura, & distincta, si phantasmata sunt plura & distincta; vnum autem si phantasmata sunt respectiva; absoluta quando aboluta. &c. Conificat ut illa non quidem per identitatem; sed per substitutionem talia sint in mente nostra obiectiuē suppositio quodam modo, qualia phantasmata ipsa sunt. Quo iure illud *esse*, tenet modum effendi obiectuum, quem in phantasmata, in quibus conosciuntur, habent, & verē non habent in se, ens rationis suppositum quodammodo ab intellectu factum; non tamen fictum appellamus. Hoc pačo dum intellectus noster cognoscit per plura substituta phantasmata id, quod realiter est vnum, distinctionem quamdam rationis suppositum facit, eamque vel praeſuam, vel non praeſuam iuxta dicta. *Conſec.* 4. Dum autem quæ in ſe sunt plura, in vniō phantasma cognoscit, prout explicauimus *ibidem*, vnitatem facit rationis suppositum. Similiter quando per modum actus in quodam phantasma respectivo cognoscit id, quod re ipsā non est tale, iuxta doctrinam tradendam *q. seq.* respectum quendam rationis suppositum facit. Tantundemque enuit quoties per modum relationis cuiuslibet generis concepit id, quod recipit relatio non est, &c. Quæ omnia magis conspicuāt ex dicendis *disp.* 12. vbi de entibus rationis productior sermo habendus est.

¹⁶⁸ Dico phantasma respectuum id, quod intellectus noster accommodat ad concipiendum quemuis respectum, seu relationem, & vniuersum quicquid per modum respectus, seu relationis concepit, quale est phantasma aliquius fontis, riuli, aut radij cuiusvis materia ſe ſe fundens versus aliud; phantasma aliquius funis, vel viae, vel demum cu-

iſuſlibet quantitatis versus aliud quidpiam extenſe, ad illudve tanquam ad terminum terminante. Phantasma quippe respectuum ſemper est aliquid ſensibile verius aliud extenſum, ad illudve terminatum ex ſuo conceptu. Plerumque autem ut quid medium inter duos extrema concipiatur, quorum alterum vicem habet ſubiecti, alterum vicem termini: quia plerumque utimur phantasma ſpectuum, quodque ſubinde ſolitarii concepible, & ſubrogabile eft pro re cognoscenda; cum tamē ſpectuum ut tale abſque comite, ad quem terminetur, nec eft concepible, nec ſubrogabile pro re cognoscenda, ut conſtat ex dictis.

QVÆSTIQ. IV.

In quo conſiftat iudicium humanum; Qualiſque ſit natura eius; & quale obiectum?

DE quidditate apprehensionis simplicis nihil ¹⁶⁹ ſpeciale opus eft addere ijs, quæ q. 2. diximus, præterea quæ mox tangemus. De quidditate verò iudicij, atque diſcurſus noſtri, deque proprietatibus eorum multa ſcitu dignissima reſtant in frequentibus aperienda. Agam in *hac queſt.* prium de iudicio categorico. Deinde de hypotheticō, & reliquis.

P. Val. 1. p. *disp.* 223. cap. 3. opinatus eft iudi- ¹⁷⁰ cium noſtrum categoricum cum in dupli appre- hensione conſifte, quarum vna ſubiectum, altera praedictum attingat, non quidem absolute; ſed ita relate, ut vnum alteri conueniens, aut diſconueniens repræſentetur; eo enim ipſo quod talis ſpectus conuenientia, aut diſconuenientia concepiatur, non poſſe non eiūmodi conceptionem eſſe iudicium af- firmatiuum, aut negatiuum; vnde infert non poſſe mere ſimpliciter apprehendi vnum alteri conuenientie, aut non conuenire. At Petri Hurt. *disp.* 7. de *Anim.* ſec. 2. Arriag. *disp.* 6. de *Anim.* ſec. 4. Franc. Alf. *disp.* 14. de *Anim.* ſec. 3. Ruiz tom. de *ſcienſia Dei* *disp.* 13. ſec. 1. n. 9. & 10. & plures alij Recen- tiores existimant iudicium noſtrum ſimplicem qualitatē eſſe, ſive ſimplicem actum, per quem in diuiniſibiliter attinguntur ſubiectum, & praedictum eorumque conuenientia, & diſconuenientia. Gasp. Hurt. verò *disp.* 4. de *fide affi.* 3. tres intellections diſtinctas adſtruit, alia circa ſubiectū, alia circa pre- dicatū, aliam circa conuenientiā, ſive diſconuenientiam eorum, ex quibus omnibus dicit coaleſcere iudicium. Quam ſententiam ſequitur Gran. i. p. *conſer.* *Tract.* 7. *disp.* 4. Pro eadēque refertur Molina. i. p. q. 1. art. 3. *concl.* 3. Verum Molina ibi tameſi doceat tres conceptus nos eſformare, dum iudica- mus hominem eſſe animal, quorum vnu ſubiecto, alius praedicto, alius copula correspondet; aſſerit tamen iudicium in ſolo conceptu copula ponen- dum eſſe; non verò in aggregato, ſive compoſitio ex his tribus, ut arbitrantur Gran. & Gasp. Hurtado.

Supponere autem videntur omnes iſi Doctores ¹⁷¹ per iudicium negatiuum eodem modo ferri intellectum noſtrum in diſconuenientiam, ſeu negationem conuenientie